

SAMUELIS MARESII
TRACTATUS BREVIS

de afflicto statu ^{121.}

S T U D I I
THEOLOGICI

I N

FOEDERATO BELGIO,

*Et commoda illius restituen-
di ratione:*

Aliquot diatribis expositus ab Authore in Auditorio
Theologico, cum post solutam obsidionem Gro-
ninganam rediret ad Lectiones publicas.

Veritatem & Pacem amate. Zach. VII: 8.

Groningæ, Apud DOMINICUM LENS,
Typographum & Bibliopolam, 1672.

Ad Benevolum Lectorem.

Solet ut plurimum dolor esse querulus, & si quid acerbius inter querelas exciderit, debet condonari justo dolori. Neminem putem ita ferreum, qui neget justum esse hominem Christianum, ac praesertim Professore Theologum, dolere de tristissimo statu non tantum Republicae Belgii Federati, sed etiam Ecclesiae quae Christo in illo colligitur. Ei certe multum decessit tot cladibus illatis publico; Sed praeterea illius duo columnina primaria Pax & Veritas, vehementer concutuntur per nova & antehac inaudita dammata quae in illam quae data pars aegrimatim haud ita pridem irruerunt; ut annientibus qui ex Vocationis suae officio isti malo pariter obistere debuissent: Quanta inde emerferint dissidia & scandala, quibus ut & aliis nostris peccatis, iram Dei in nos provocavimus, nemo est filiorum genuinorum Ecclesiae, qui non agnoscat & lamentetur. Quod in hac tanti mali comploratione, acriter forte hic dixerim in Novatarum nocentissimorum auctores & defensores, etsi non auctore injuriandi, quod sancte protestor, iuste mea indignationi est condonandum. Haec omnia velim summi narratio sensu, non injurioso. Qui morbos Ecclesiae sanare tentat, eorum atrocitatem & symptomata dissimulare nequit. Vulnerum insuictorum Ecclesiae nec profunditas indagari potuit absque bolide, nec tentari curatio absque novacula. Veneror Dei dona eximia in doctis Novatoribus; Sed prestuisset eos magis Gloria Divina promovenda studuisse cum aedificatione Ecclesiae, quam sua propria statumanda, cum tanta bonorum offensione & perturbatione. Nec enim magis est querela; Dum est quod percipit in Synodiis, Classibus & Synodis, in Pastorum Concionibus ad populum, in Eruditorum scriptis, in ipsis Comitibus & Conventibus Praeceptorum Hollandiae; adeo ut si tacereamus, ipsi lapides essent loquuturi. Tales etiam Innovationes, rigide interdictae fuerant Decreto Synodi Nationalis Dordracensae, quod extat in illius Post actis, haud ita pridem in lucem editis ex jussu Celsiss. D.D. Ordinum Generalium. In capitibus quibusdam Novatorum doctrina enotandis, speciminis tantum ergo, (nam si de nomine suo interrogarentur, responderent cum demone Evangelium se Legionem appellari,) nihil illis affixi per calumniam, nihil in manus extuli, nihil cuius falsitatem & noxitudinem non sum paratus, cum Deo, demonstrare, etiam Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram, & sub periculo mei capitis, in quolibet legitimo iudicio. Inde

etiam cognoscere potes, Benevole Lector, me nec invidia hic duci, cujus causas Dei gratia procul habeo, nec odio in personas, quarum è contrario ambio amicitiam & pacem, si modo velint audire honestissima & iustissima qua hic aperio Pacis & Unitatis cum Veritate resarcienda & porro conservanda Consilia. Ne quæso adigant Ecclesias ad ultimum remedium, talibus dissidiis finiendis & controversiis decidendis, ab ævo destituta, nempe Synodi Nationalis convocationem. Illius nolui meminisse in hoc Tractatu, quod omnia prius tentanda sint, nec debeant magis caustica remedia, ex Ure & Seca Chirurgorum, adhiberi, quamdiu lenientia & molliora suffectura videntur. Studeamus modo ἀληθείᾳ & ἀγάπῃ; Instans Operi nobis calius commisso, missis ταραχῶν & ἐριδῶν; Instans questionibus; Idemque sentientes, nec rixantes in via, cum fratres fraternitatis, queramus unanimiter qua sunt Pacis & Edificationis publica. Si comiter mihi monstratur ea quam hic propono via brevior & certior, ad restitutionem sacre illius ὁμολογίας & concordia, per quam ruamus in mutuos amplexus, & dextras jungamus in promovenda & propugnanda Dei causa contra hostes sue Ecclesie, illi illico insistere paratus sum. Tu, Benevole Lector, precare mecum pro pace Hierosolymorum, memento beatos prid. Id. Octob. ft. Jul. 1672.

De

De statu afflictio Studii Theologici & illius restitutione.

um apud Esdras ponerentur fundamenta Templi secundi Hierosolymitani per Judæos reduces ex captivitate Babylonica, alii prorumpebant in voces lætitiæ & gaudii, quod viderent Dei domum ex suis cineribus, cum Phœnice, renasci; alii verò gemebant & lamentabantur quod hæc initia nihil promitterent ejus splendoris, quo gaudebat prior domus, quam olim stantem conspexerant. Est certè quod singuli, altero oculorum nostrorum rideamus, quod Dei beneficio liberati à truculenta obsidione Pontificum & primariorum Ministrorum Antichristi, à sago militari ad studia togata, alacriter & securè revertamur; altero verò ingemiscamus Belgii Foederati cladibus ac tristi conditioni rei Theologicæ, per quam Orthodoxa Religio, verum nostræ Trojam Palladium, in ultimum discrimen adducta videretur: Nihil dicam de tot Urbibus ereptis Belgio, Idolo addictis & Pontificiæ Superstitioni ac Potestati miserè mancipatis: Sed quod huic loco magis & specialiùs convenit, numquid doleremus quod nostrum Belgium, sacrorum studiorum hæctenus celebre & commune Emporium, eo usque brevi temporis spatio vastatum sit, ut locorum Heliconis Ecclesiastici Musis assignatorum, plusquam media pars, trimestri spatio cesserit hostibus & persecutoribus Veritatis, & abierit in speluncam latronum & domicilium demonum, draconum & volucrum impurarum, idest Jesuitarum & Mochorum.

Inceptum à Daventria, quæ licet formaliter jura & privilegia Academica non vendicaret, Schola tamen Academica eaque Illustris, meritò audiebat; inclytæ sanè famæ, etiam ante tempora Reformationis, quæ magni nominis Viros habuit & aluit, & seminarium solebat esse hujus nominis Athenæi; ut qui tyrocinia studii Theologici illic posuerant, sub Vedeliis, Dieftiis, Perizoniis, ne dicam de aliis Facultatibus, solerent se huc conferre coronidem suis laboribus Scholasticis imposituri. Sed Daventriam Daventriæque Scholam perillustrem, illustratam Cl. Jacobi Revii, Cartesianissimi Mastygis fortissimi, commentario exactissimo, ac totam Transfulanam Provinciam, perdidit suorum Rectorum proditio & discordia.

cordia. Succubuerat tandem tota Provincia Lovestinianis consiliis; Vix quisquam admittebatur ad Regimen qui nominis Auriaci hostem se non profiteretur; Pestis hæc etiam ipsorum Eruditorum & Literatorum præcordia occupaverat; nec Libertatis ac Veritatis simul perdendæ via toti Nationi magis compendiosa, quam Libertatis phantasma & simulachrum; quod affabre effectum in pictorum pergula à *Schelio & Hogersio* in suis invectivis de *Libertate publica*, noluisse nostrum Perizonium, eidem factioni, dum adulatur Potentioribus, imprudenter implicitum, tam ambitiosè circumgestasse; quod quam ipsi obfuerit, etiam antè hanc tempestatem, mihi & aliis fatis compertum est. Evenit patheticis illis Libertatis præconibus, non aliò collimantibus, quam declinandæ Præfecturæ, per quam tamen emerferant, Principis Auriaci, quod raris Apologi, quæ pertasæ tigni, cui eas æquus Jupiter subjecerat, hydrum sibi accersiverunt in regem, à quo sunt devoratæ; ut debeant nunc suum malum perferre, quod suum ferre bonum noluerint.

Daventriæ & Transilvanæ incendium, vicinam Geldriam momentò corripuit, atque primò Harderovicenam Academiam disturbavit; cum nec esset qui Harderovico ferret suppetias, nec seipsum contra vim hostilem tueri posset; quanquam jus illius occupandi inter Gallum & Monasteriensem fuerit controversum, ut cum duo canes de unico ossiculo contendunt, utrius debeat esse. Fuerat diu illic Schola Illustris florentissima, & quæ Professorum celebritate, Discipulorum frequentia, exercitiorum assiduitate, paria faceret cum multis Academiis: Sed cum tandem post plures illinc, eximios Viros, Thyrium nominatim & Cloppenburgium, ad varias Academiàs tanquam ex earum Seminario evocatos, duo illius columnina huc successivè traduxissemus, in Theologicis R. D. Widmarium, egregium & solidum Theologum, (quem sæpè beatum apud me prædico quod evocatus ad coelestem Academiam & *ωαληγυριη* fuerit, priusquam ea nobis evenirent mala, quæ animo prælagiebat,) & in Medicis Experientiff. D. Deusingium, insignem in sua arte Machaonem, subtilem Philosophum, accuratum Mathematicum, Proceres Geldriæ, *καλόν βαθμόν* suo Illustri Gymnasio procuraturi, quo suos Professores deinceps ære ligarent, decus & axioma Academiæ sive Universitatis, ejusque Ducalis, ei contulerunt. Ad invidiam faceret disputare, utra plus habuerit celebritatis, Academia ne an Schola Illustris Harderovicena; Illa saltem hoste ad Urbem accedente, muris ligneis, quales Oraculum quondam Atheniensibus commendabat, salutem suam commisit, & superato mari Austrino, in utramque Hollandiam transfretavit, absque alio solamine quam eorum qui dice-

bant

bant, *Fuimus Troes*; relicto in usum Missificationis abominandæ ipsomet Auditorio Theologico. Nec video quò ab illa privatione ad habitum regressus, vel sperari vel dari possit: Non quod non confidam, cum Deo, ipsam Urbem brevi ereptum iri hostibus; Sed quamvis tota Geldria, quæ latè patet, fieret iterum pars Fœderati Belgii, ita tamen remaneret post has tempestates exhaustum illius ærarium, ut nequidem per pacis continuæ vicennium, posset de suis Scholis restituendis, vel ipsum Eumenium, Rhetorem præsum, pro Scholis reparandis Oratorem, exoratorem admittere.

Flamma corripiente Velaviam, facilè proximus arsit Ucalegon, & Bataviam, à qua ut creditur Batavis nomen suum, invasit incendium. Meminit Solinus Romæ partum unius mulieris quatergeminorum portendisse famem quæ paullo post totam invasit Italiam: In una Geldriæ Provincia, geminatas fuisse Academiàs, tantillo temporis spatio, ex mera & præpostera æmulatione agri Betavici adversus Velavicum, nihil nisi inopiam & sterilitatem rei literariæ portendere potuit. Ipsa Curia Geldriæ, quæ Arnhemii erat, hoc Neomagensium de novo Athenæo in sua Urbe erigendo ante paucos annos initum consilium, noluit approbare, nec admittit ad jus & juramentum Advocatiæ, eos qui in novella ista Academiola ad Doctrinæ gradum promoti fuissent. Nec alia quam infausta habuit initia: Hactenus Cartesiana Philosophia ultra septa Philosophica non prorepserat; Sed intererat factionis filiorum Lucis ut ad Cathedram Theologicam promoveretur; Ideo commendatus fuit Neomagi ad professionem Theologicam, homo totus & in cute & ad furorem usque plusquam Cartesianus, non aliunde tunc notus, quam ex Libello paullo ante emisso de *abuso Scripturæ in rebus Philosophicis*, id est revera de Scripturæ per Philosophiam interpretanda; non de Philosophorum placitis ad Scripturæ amissim exigendis. Isti homini id unum fuit propositum, Orthodoxam Theologiam ad Cartesio-maniam normam non tam reformare quam deformare, & doctrinam Ecclesiæ Reformatæ Belgii tot horrendis erroribus & impietatibus inficere, ut plures Vorstii, Arminii, Socini, in eo uno renatos jure dixeris. Nec eum liberat quod tamen ad sedem sublimiorem Neomago traductus fuerit, arte factionis Cartesio-Lovestianorèmonstrantiæ; nam etiam Vorstius Steinfurto olim evocabatur Leydam per factionem Remonstancico-Barneyeldianam, quam in hac revixisse in comperto est. Saltem Neomagensè Athenæum, haud diu post hunc primum & ultimum suum Theologum heteroclitum dimissum, & decretum factum de alio ipsi non ampliùs succenturiando, (adeo res hæc Procetibus illis malè successerat) Urbe jam per hostem occupata post honestam

Præfetti resistantiam, ad *παρωληθρία* redactum est & penitus interiit.

Idem fatum sustinuit illic post Ultrajectina Academia: Anno hujus sæculo 34. Cl. Voetius, Heusdâ, ubi Ministerioungebatur, fuerat evocatus ad Gymnasium Ultrajecti erigendum. Eum commendabant multi iuga eruditio, scripta Polemica contra Pontificios, in *Desperata causa Papæ*, & quod inter Patres Synodi Dordracenæ confedisset, suumque Zelum multifariam approbasset adversus Remonstrantes; Abiit pauld post Gymnasium illud in Academiam celebrem; quæ multos Viros magnos in omni literatura. sacra & profana, tulit: Ex quibus unus D. Voetius à Gymnasii natalibus ad funus usque Academiæ perennavit; hoc in suo extremo senio multatus infortunio, quod Urbis & Scholæ Ultrajectinæ debuerit videre captivitatem, oppressionem & excidium, væcordia ac prodicione eorum qui Cartesiano cestro perciti, & pro ingenio factionis cui toti erant immerfi, eo flagrabant odio in Principem Auriacum, ut quas ad Urbis defensionem offererebat copias, noluerint admittere, & ad nostros milites opem ipsis laturos si voluissent, curabant de muris Urbis suæ inclamari, Franco potius esse parendum quam Principi. Ecquid mirum quod Velthusius, in illa factione primipilus, Medicaster impius, acerbissimus hostis Ministerii Evangelici, novæ quantum potuit Religionis faber ex Hobbessio & Cartesio confarcinatæ, Catechista in plurimis Theologi Neomagiensis, tantopere studuerit potestatem clavium Pastoribus Ecclesiæ furripere? Claves Ecclesiæ, Academiæ & Urbis, offerre & tradere Regi Galliæ, animo destinabat.

Superfunt quidem hætenus tres Academiæ in nostro libero Belgio, Leydenfis Celebratissima Hollandiæ, huic ordine secunda Franekerana Frisiæ, & nostra hæc Groning-Omlandica. Sylvæducentem Scholam ante 36. annos meâ operâ enatam, prætereo, quod jamdiu illic ferè perpetuo literur silentio; Vicina quoque Bredana planè contabuit; Ut Medio-burgensis Zeelandiæ, quæ illic post Mori discessum, tumulata fuit; licet nunc revictura videatur, ad nostram consolationem & quod nolit Deus extinguere prunam nostram, ut mulier Tekoitis loquebatur 2.Sam. 14. propediem sit resurrectura in præludium & primitias majoris Reformationis pauld post alibi sequunturæ. Quamvis enim consilia quæ pronuper agitabantur de ea restituenda per evocationem C. Burmanni ad Ministerium Ecclesiæ Medio-burgensis, professioni illic Theologicæ conjungendum, incubuerint respectu illius in spongiam, quod fratres Walachri, majori saltem & meliori sui parte, omnes in genere Novationes circa doctrinam Ecclesiæ, Coccejanismum nominatim & Cartesianismum, improbant & averfentur, illa ta-

men

men resumpta sunt & procedunt hoc tempore per vocationem Rev. D. D. Joh. van der Waeyen hætenus Pastoris Leovardiensis, qui erit in illa Schola & Ecclesia Flagellum Hæreticorum & Novatorum. Scholam Amstelodamensem prætereo, quod ibi Theologia ex professo non doceatur: Et num Cartesiana Philosophia sit diu ibi dominatura, post eas quæ contigerunt in illa Metropoli rerum circa Regimen conversiones, Deus & dies docebunt.

Sed quo nos magis misereat tristissimæ conditionis, ad quam reductum est studium Theologicum, quid quæso illius superest, in tribus illis quæ nobis videntur superesse Academiis? De hac nostra Groning-Omlandica, vix ausum dicere quod sentio. Reip. ærarium exhaustum, Stipendia in spe magis quam in re, Studiofa Juventus maximâ sui parte ad arma jam pronior quam ad libros, viæ per quas huc possent accedere peregrini Studiosi, latrociniis infestæ aut obsesæ militibus, & nostra studia sacra quod attinet, multo plura graviora obversantia mihi Senecioni, & tantam non filicernio, qui jamdiu meridianum spei superavi, sipario silentii obvelanda, nonnisi metuenda, dolenda & tristia portendunt. Det Dominus Deus ut iisdem insistamus lineis; ut studeamus eodem humero inservire gloriæ suæ promovendæ & Orthodoxiæ propugnandæ & conservandæ; ut Christo potius quam nobis discipulos facere annitiamur; absque quo ex nostris laboribus nihil emolumenti in usum publicum, in eversionem Babylonis, in nostrorum concivium Pontificiorum conversionem, expectari potest. Peripatetici Philosophi censent ex duobus principiis oppositis, materia & forma, nihil posse constitui, nisi tertium accesserit, nempe privatio: Ex duobus artificibus docentibus, nisi tertius accedat in animorum coagulum, multimoda destructio, nulla solida instructio sequi potest. Quidni hæc ergo dicam cum Propheta Amoso 3. c. An duo essent unâ ambulaturi nisi convenirent?

In Academia Frisica res non sunt multo melius constitutæ; Privilegia Académica, quo maximè illicio, nobis hæc nunquam concessio, Studiosi juvenes poterant traduci Franekeram, locum aliàs nec situ jucundum, nec eo usque salubrem, nec tempore belli satis tutum, sunt autoritate Procerum abrogata; Unicus etiam superest illic Theologiæ Professor D. Arnoldus, Vir Eximius, valde doctus, Orthodoxus & tenacissimus saniorum sermonum, sed & cui soli sua cum Novatoribus & Cartesianis incumbit lucta, in qua debet dicere, *Ne Hercules quidem contra duos*. Nec si Collegam nactus fuisset D. Vogelsangium Sylvæducentem, multum subsidii potuisset ab eo sperare, qui sibi ipsi est quadantenus oneri; & senio ac peripneumoniâ, vir aliàs eruditus, simul laborat.

Ex

Ex Academia Lugduno-batava, quæ hæcenus inter Reformatas Celebratissima fuerat, sed proh dolor quantum nunc mutata ab illa quæ olim fuit? non est quod, uti nunc se habet, Studii Theologici Orthodoxi, ne dicam de aliis Facultatibus, magnam restitutionem, absque insigni mutatione, expectemus. Revera enim unicum habet in Theologia Spanhemium, Virum longè Doctissimum, Saniorum Sermonum tenacissimum, à *profanis novitatibus*, auditis vocabulum Vincentii Lyrinensis, penitus abhorrentem; sed quod summopere dolendum, infirmioris valetudinis, adeo ut auram Leydensem vix ferre possit. Quin etiam rumor spargitur, quem falsum esse velit Deus, illum propterea Heydelbergam revocatum, eò facile reversum. Vivit quidem adhuc Cl. Heydanus, vir aliàs Celeberrimus, Eloquentissimus & magni nominis, sed, ut audio, dudum emeritus; & incubans suis opibus, quas amplas est consequutus Dei benedictione, senium suum quam potest benignissimè curat, securus sic satis deinceps rei Theologicæ. Quamvis nunc credo metuat vehementius suis *Lucis Filiis* (nam ipse prior, Cartesianismi, quem deperit, sectatores, inter hilaria, hoc elogio insignivit) quod negotiorum ac regiminis schemate, inverso, possint illi porro displicere melioribus & amantibus Veritatem ac Ecclesiæ tranquillitatem, qui huc usque placuerant Barneveldianis & Remonstrantibus ac Libertinis, omnium Novitatum in doctrina patronis, quod per illas sentirent turbari pacem & unitatem Ecclesiæ, & viam clanculariam sterni ad illius eversionem. Optaret forte Cl. Heydanus suum generum Celeb. Burmannum posse revocari Leydam, suppetias latum novo illi novæ Theologiæ Professori, sub illo onere, cui revera par non est, jam fatiscenti; cum aliàs in novis & heteroclitis opinionibus sint satis *ὑπόθετοι*. Etsi Burmannus, Vir certè eximius, in nonnullis molliùs loqui & cautiùs mercari studuerit. Sed ex Planetarum aspectu si quid conjicere fas est, nihil tale D. D. Novatores sibi debent polliceri. Nam incipiunt nunc passim foetere illa nova dogmata, quibus voluerunt inclarescere, neque facile vocaretur ex hostico, ille homo, magnus quidem & præditus magnis dotibus ad Professionem, sed qui quamdiu vixit Ultrajecti innexus fuit factioni malignantium & proditorum, qui & eum jugiter contra Ecclesiam illi & suos collegas, Orthodoxiam receptam propugnantes, satis violenter protexerunt.

Et cum jam ante annum cœptum fuerit deliberare in Confessu Ill. & PP. Ord. Hollandiæ, de novo Novatorum dogmate, quod tantum offensionis peperit in multis Ecclesiis utriusque Hollandiæ Borealis & Australis, quo fingunt Lege Decalogi contractum foederis gratiæ contineri, sic re-

revoca-

vocaturi in Ecclesiam illam Legis & Evangelii confusionem, ex qua, Beato Luthero teste, crassissimi quilibet Papatus errores enati sunt, ut constituti fuerint Commissarii qui de remedio istis Novitatibus, quarum scandalum longius serpebat, opponendo cogitent, & mandatum Civitatum Magistratibus ut illi malo invigilarent, & Ecclesiastas omnes ad receptas loquendi in Ecclesiis reformatis formulas revocarent, quid deinceps non speremus ulterioris aversionis ab omni novitate, jam ad gubernacula revocatis viris piis & prudentibus, Orthodoxiæ & Veritatis in Ecclesia studiosis? Quin id mihi relatum pro certo, duo brevi Edicta in Hollandia promulganda, alterum jam conceptum paullo postquam Pensionarius Wittius, munere illo abierat, quo omnibus Pastoribus interdicitur recedere à Doctrina nostris formulis expressa, & hæcenus recepta; alterum quo renovabitur, adhuc expressioribus terminis, decretum anni 1656. contra Philosophiam Cartesianam, ad quod Filii Lucis in ululas & bubones abibunt.

Utut sit, hæcenus vobis descripsi satis tristem faciem studii Theologici in hoc Belgio, & quantam inclinationem passum sit brevi tempore per has Bellonæ tempestates, ut illam mente versans sæpè tacitus dixerim cum Elia 1 Reg. 19. *Satis nunc est ò Iehova, accipe nunc animam meam, nec enim sum melior majoribus meis*: Jacent literæ sacræ, jacent Scholæ & Academiæ illis docendis & explicandis destinatæ, & lugent viæ quæ ducebant ad illas, quod desertæ sint, nec quisquam amplius eas calcet. Quare Domine Deus ad tristitia hæc tempora voluisti me reservare? O quam gravia nostra fuere peccata, quæ tam gravem Numinis iram in Ecclesiam, in Remp. in nos singulos, concitarunt; Neque nos Theologos quæramus extra; Nam etiam aurum Sanctuarii fuit obscuratum, & Theologorum culpâ periit Theologia. Ac ut multitudo Medicorum enecuit Adrianum Cæsarem, ita etiam Theologorum multitudo Theologiæ perdendæ plurimum inservit. Dum quisque alio sapientior, subtilior, doctior, versatior vel in Philosophia vel in Scriptura, vult videri, rixæ natæ sunt inter homines ejusdem conditionis, quas *sacra disfidia* jure dixeris, & illa in odia Theologica proruperunt. Scilicet eruditorum ingenia similia sunt Deo Termino, qui nulli cedit, & ardet Resp. bello civili, dum nec parem Pompejus, nec Cæsar superiorem ferre potest.

Memini ipse ex quam tenui scintilla olim, satis grande incendium, inter D. Voetium & me enatum fuerit. Et mihi gratulor quod nec aggressor in illa lire fuerim, & tandem per amicam amnestiam & reconciliationem Christianam, circa personalia virorum bonorum studio sopi-

ta at-

ta atque extincta fuerit, ut semper obtuleram & optaveram: Sic autem reliquimus ambo Reip. Christianæ iudicium de oppositis nostris sententiis, ut semper institerim pro posse & posse receptiori in Ecclesiis nostris sententiæ, & quam iudicabam convenientiorem Scripturæ. De spatiis imaginariis contendebamur, quæ non censebam admittenda. Sed hodie Cartesiani mundum faciunt infinitum, & spatia realia imaginantur infinita, in quibus Creaturæ infinitæ explicantur. Negabam posse commodè dici quod Deus ante creationem mundi *alicubi* fuerit: cum sibi ipsi tunc esset, ut loquitur Tertullianus, & *mundus & locus & omnia*: Sed hodierni Novatores nullum *Ubi* definitivum angelis & animabus separatis volunt concedere, licet hoc axioma steterit fixum & Aristoteli & Platoni, id non esse quod nusquam est. Exciderat Cl. Voetio per sphalma non tam Mnemonicum quam Typographicum, ut semper censui, posse dari Creaturam quæ sit ubique; Sed hodierni Heterodoxi, Ubiquitatem ipsam propriè dictam abrogant Creatori, nec aliud de ejus Omnipræsentiâ statuunt, quam Socinus & Vorstius docuerunt. Disputabamus de causalitate bonorum operum circa vitam æternam; ego pertendebam cum vulgo nostrorum Theologorum standum Bernardi dicto, *esse bona opera viam ad regnum non causam regnandi*, nec ad summum aliam causalitatem illis tribuendam quam causæ *sine qua non*, quæ non nisi improprie causa est. Hodiernorum Novarum quorundam sententia multo longius procedit, dum justificationem duplicem comminiscuntur, alteram primam ex sola fide in hac vita, alteram secundam in futuro sæculo ex nostris operibus, ut sic plusquam mediam partem victoriæ concedant Justitiariis & Papistis; dixerit licet Augustinus, *bona opera non precedere justificandum, sed justificatum sequi*. Supralapsariam prædestinationem Vir Doctiss. propugnabat; ego tam altum sapere non potui, & substi intra cancellos & circulum Synodi Nationalis Dordracenæ, quam proposuisse communiorem sententiam, in homine lapso objectum prædestinationis statuendo, ipsemet fatebatur; Sed Novatores Cartesiani, adhuc uno gradu superant supralapsariam opinionem, & altius volunt conscendere; sunt enim aquilæ in nubibus. Disputabatur inter nos an anima quatruiduani Lazari, & aliorum ad hanc vitam mortalem suscitatorum in Scripturis, eo ipso quod non fuerint in Purgatorio Pontificio, debuerint esse necessariò beatæ in coelo; Mihi placebat negativa, tum quod beatitudo cœlestis semel parta sit inamissibilis, tum quod illæ animæ per dispensationem divinam, potuerint asservari in aliquo *Ubi* definitivo, in quo tantisper suspensæ manerent in via, donec restitute suis corporibus, in ea pergerent usque ad finem; quæ est sententia potissimum

tissimum nostrorum Theologorum. Sed hodierni Novatores hunc nodum secare malunt quam solvere, quod intus & in cute Sadducæi & Thnetopsychitæ, pertendant animam post mortem absolutè nusquam esse. Quod bona pseudo-sacra Provinciæ Ultrajectinæ fuerint in se Idolothyta, & per superstitionem, errorem & Idololatriam, ventribus otiosis alendis destinata, nec formaliter Ecclesiastica, aut debita Ecclesiæ per reformationem, sed ejectis Missificis potuerint fieri caduca autoritate supremi Magistratus, & in commercium humanum deduci ac sæcularizari cum dignitatibus Politicis, sub quibus olim possidebantur, etiam plures Rev. Ultrajectini Pastores mecum senserunt, contra quam affirmabat Vir ille Doctissimus; Sed nunc admissi sunt Ultrajecti per Novatores qui hanc Controversiam aliter deciderent, & omnia illa beneficia Idololatriæ Pontificiæ postliminè vindicarent. In quæstione de Usuris & Trapezitis sensi cum Calvino & Salmasio, & ipsa Controversia Politicè & Ecclesiasticè fuit pro me decisa. Quæ omnia obiter refero duplicem in finem; Primum ut constet me Dei gratiâ, nullius Heterodoxiæ hactenus vel accusatum vel infimulatum fuisse in Dei Ecclesia. Deinde ne hodiernæ Controversiæ quæ mihi & aliis Orthodoxis cum nostris Novatoribus intercedunt, ad decempedam illius dissensus inter D. Voetium & me mensurentur. Nam nostræ tum Quæstiones fuerunt duntaxat de unguibus & capillis, si fas sit ita loqui, Religionis Reformatae; hodiernæ, spectant ejus primarios artus & viscera nobilissima. Ibi controvertebatur de furunculo in extremo digito; Nunc verò de peste sub axilla, vel anthrace in inguine.

Non expectatis à me catalogum errorum illorum infamium, quos novandi prurigo, in Scholas nostras Theologicas brevi tempore introduxit, & res foret longioris subsellii, & mihi animus est potius eorum inducere oblivionem quam memoriam conservare: quin multi vestrum adhuc sunt memores, quod sæpius præmonuerim vos certò visuros, me forte non amplius superstitè, eorum interitum. Veritas enim impugnari potest non expugnari, mergitur instar suberis at non submergitur. Si illos sigillatim referrem, fatis constaret nec mihi uni illos displicuisse, sed pluribus aliis veritatis & veritatis in Ecclesia studiosis; nec Marefii unius morositate, sed insità eorum atrocitate, in Controversiam deductos fuisse; nec meam unius esse vocem & querelam, sed totius Belgii pii & reformati; adeo ut Enchusæ non desint pii Laici, & in solis Scripturis exercitati, qui penetraverunt in *ἀνομιὰς* Novitatum, quæ per novitios nostros Doctores passim irrepserunt.

Postquam enim Coccejus Docturus & Professurus Theologiam quam verè *autodidaxit* à nullo alio præceptore hauserat, ut nequiverit istud Hieronymi usurpare, *se docuisse quod didicerat, non à seipso, idest à præsumptione pessimo præceptore, sed ab Illustribus Ecclesiæ viris, cœpit Canticum suum novum* incinere in præf. *summa sua Theol.* nemo fuit qui licentiam sibi non fecerit aliquid novandi & mutandi in doctrina Ecclesiæ. Regis ad exemplum totus componitur orbis: Signo enim dato novandi Leydæ tam in Theologicis per Coccejum, quam in Philosophicis per Cartesianos, contra Decretum Procerum ipsorum Hollandiæ, contagium Novationum ita latè serpsit, ut nulla ab illis Schola deinceps vacaverit. De Philosophicis nihil moverem, nisi ex nova Philosophia, & sub prætextu Libertatis Philosophicæ & præjudiciorum pueritiæ abdicandorum, nova Theologia enata fuisset, & nostra tot monstrosis opinionibus deturpata, ut si Pastores & Doctores qui denati sunt in Belgio à 30. annis, ad nos revertentur, (non ascendam ad Junios, Gomas, Trelcatios, nedum ad Bezas, & Calvinos,) Wallæi, Rivery, Polyandri, Thyssii, Spanhemii, Triglandii, Altingii, Dematii, Schotani, Amessii, Widmarii, & similes Heroes, putarent se in alterum orbem tempestate delatos, cujus idioma non assequerentur.

Et cum ante 20. annos ad arctiorem Unionem in aula majori Hagienfi, Celsissimi Ordines Generales solemnissimè sibi mutuo cavissent, Religionem Reformatam, uti tunc docebatur publicè in templis Belgii, & prout stabilita fuerat in Synodo Nationali Dordracena anno 1619. omni ope & studio conservandam, certum est ita recessum esse passim ab illius temporis doctrina, ut pleraque dogmata Novatorum hodiernorum pro illius carcinomatis & bubonibus pestilentibus eam depascentibus sint habenda. Tunc adhuc erant venerationi in Ecclesiis Belgii tum Versio nova Belgica Sacræ Scripturæ, tum additæ illi Annotationes, quæ prodierant munitæ auctoritate publicâ Politicâ & Ecclesiasticâ. Nunc verò plurimi Novatores primariam suam collocant industriam post Coccejum, & ad ipsius imitationem, in vellicandis, rejiciendis, impetendis, subsannandis, impugnandis, refutandis, Doctissimis illis Interpretibus & Annotatoribus, qualibet datâ occasione; ac si in linguis Originalibus, in sensu Scripturæ, in Theologia dogmatica, pueri fuissent, præ novis nostris Rabbiniis, Scribis & Phariseis, qui aquilas docent volare & soli sapiunt in suis oculis, cœteris instar umbrarum, suo iudicio, volitantibus.

Tunc tanta erat reverentia Synodi Nationalis Dordracenæ aliarumque formularum nostrarum consensus publici, Confessionis scilicet Belgicæ & Catecheses Palatinæ, nec non Canonum disciplinæ formatorum, & for-

mularum

mularum Liturgicarum sancitarum in eadem Synodo, ut bidental tergisse videretur, qui vel Synodo, vel Confessionis ac Catechesi, vel formulis Liturgicis, fuisset ullo modo obloquutus. Erant enim passim in Ecclesiis Pastores pii, graves, eruditi, qui juxta id quod singulis iniunctum est à Synodo Nationali, & ad quod singuli suâ subscriptione religiosè obligantur, excubias agebant contra doctrinæ publicæ temeratores, si qui vel tantillum extra oleas vagarentur: Quam rigidè hîc actum fuerit ante 32. annos contra Cel. Gomarum, quod videretur discessisse à Synodi Nationalis mente circa objectum Prædestinationis, invigilantibus tum Orthodoxiæ, duobus Reverendis & Doctiss. Ecclesiæ Pastoribus, D.D. Emmio & D. Kenchenio *vũ by Kytlois*, multi adhuc recordari possunt. Nunc verò Novatores nostri, Synodi Dordracenæ placita formulæque alias consensus & cultus publici, alto despiciunt supercilio, nolunt videri illis subscripsisse nisi dicis causâ & quo sensu eas intelligunt, easque habent pro telis aranearum quas facile perrumpunt grandiores muscæ. Certè & hîc haud ita pridem auditæ sunt feræ istæ voces jactari à quibusdam afflatis sydere Novationum, quæ non aliud collimant quam illius canonibus evertendis, *Quod si quæstiones quinquarticulana hoc nostro tempore tam illuminato venirent decidenda, multo aliter judicaretur quam Dordraci factum est.* Plerique etiam Pastores, licet convicti in suis Conscientiis teterimorum errorum quos spargi vident, oblitæ suæ fidei, suæ subscriptionis, sui muneris, in canes mutos abeunt, & ne offendant Proceres, qui Novatoribus favent ex nova Politica Lovestianiana, malunt esse Placentini quam Veroneses. Quamvis paulld antequam Daventria proderetur, cœperint illius loci Pastores quatuor animos resumere, & Coccei sententiam de Decalogo fcederis gratiæ contractu, nec non revera Socinianum dogma de Christi satisfactione ut ab illo explicatur, ad incudem revocare, quod utrumque errorem tueretur illorum Theologus Cocceji mirio, & admirari solitus homines propter suam utilitatem; prout ex eodem vitio servili se paulld antea Chiliticæ hæreses, contra viri boni officium, approbatorem constituerat.

Has autem Novitates hodiernas, tam pestilentes in se quam numero terribiles, & earum occasione natas dissensiones & rixas, merito causas dixerim præ aliis nostris peccatis, illius miseræ & vastitatis, quâ Deo placuit nos in re nostra literaria invisere. Præcurrit Ecclesiarum Galliæ presentis angustia, innovatio doctrinæ de gratia & redemptione nec non de imputatione primi peccati, quam Amyraldus cum suis, inflatus suorum mirionum laudibus adulatoriis, conatus est invehere. Sed multo plures & graviore Controversiæ inter nos sunt excitatæ per Novatores,

quæ nocentissimo fermento, totum corpus doctrinæ Ecclesiasticæ sic inferunt, ut nullum sit Religionis Christianæ caput, cui infames istæ cantharides non infederint, quod noxiæ istæ harpyæ non corruerint. Non parvum est S. S. Trinitati, quod nomen ferre nequivit nec voluit usurpare Cocceus Scripturarius, qui alias profitetur, se vocem *Transsubstantiationis* posse concoquere: Non Incarnationis mysterio, dum per Nestorianismum evidentem personam humanam assumptibilem à λόγῳ fuisse Wittichius asseveravit: Non satisfactioni & merito Christi, dum alius ex merito Christi pro nobis dispungit obedientiam ab eo Legi præstitam loco nostro, & nihil ex ipsius passionibus satisfactorium statuit præter dolores quos sustinuit in cruce per trihorium tenebrarum, impè exclusis à nostræ redemptionis pretiò omnibus præcedentibus doloribus Domini, & ipsa morte quâ expiravit: ne dicam de Coccejo Passiones *animæ* Christi, per *compassionem* erga nos explicante: Non Gratia per seipsam efficaci, eo quod juxta Wittichium, illius Gratia nec moveat nec determinet voluntatem nisi voluntas ipsa seipsam vel per prius vel unâ determinet: Non justificationi gratuita per solam fidem, dum quærent rationem quâ homo seipsum justificet, adoptant distinctionem Pontificiam justificationis primæ & secundæ, & justificationem suam ex fide restringunt ad vitam præsentem, justificandi ex suis operibus, utirenter, in die judicii: Non numero & conditioni Sacramentorum, quibus etiam Sabbathum sive diem Dominicum Semi-Judæi nostrates annumerant, imò & ipsam circumcisionem carnalem statuunt servandam & continuandam in Judæis convertendis ad Christum, & juxta suos furores Chiliasticos revocandis tandem in Palestinam, & Templum Hierosolymitanum omnemque cultum Mosaicum restituturis, & facturis, Christo duce, quod sub Antichristo eos facturos fingunt Pontificii: Non Authoritati & Interpretationi Scripturæ per seipsam; nam Philosophiam suam volunt esse interpretem Scripturæ, & explicandam ex hypothesebus Cartesianis, ut licet dicat Scriptura Solem moveri & terram stare, contrarium planè debeat intelligi, & è contrario non stetit Solem sed terram, tempore Josuæ: Non Potestati S. Ministerii à Christo instituti, cui potissimum impugnando Novatoria gens totis viribus incubuit; prout Ægyptiis odisse Pastores solemne est. Quod præcentore Velthuisio, fortiter præstitit Neomagi Wittichius: Alter eorum Judaismum & ex Judaismo natum, Chiliastrum fanaticum, alter Papismum, alter Socinianismum & Pelagianismum conatus est promovere. Habent quoque Marcionitæ, Docetæ, Nestoriani, Eurychiani, & similes veteres heretici, quod pro suo agnoscant inter nostrorum Novatorum placita: & quamvis, instar vulpium Samsonis, sententiis

& ca.

& capitibus inter se discrepent, & in multis *disidia πασών* à se mutuo discedant, ut dum vitant *stulti vitia in contraria currunt*, tamen per contractum innominatum, ut muli mutuo, umbones jungunt & coeunt in factionem adversus paucos illos Orthodoxiæ tenaces, qui suis obsistunt Novitatibus.

Adhæc si illis objicias Scripturam, in accusationem Scripturæ convertuntur, & eam revera arguunt falsitatis, sublestâ & ridiculâ distinctione veritatis duplicis, absolutæ & respectivæ, juxta quam id quod absolute falsum est & mendax, & quod tale esse non nescit Spiritus S. respectivè verum sit ex opinione erronea hominum quos alloquitur: Nec volunt suos conceptus Philosophicos subijcere Scripturæ, sed per suas Philosophicas imaginationes corrigere Scripturam; undè natus liber impius de Philosophia interprete Scripturæ; cui D. Wittichius præluserat suo libello, de abusu Scripturæ in rebus Philosophicis: Etsi postea ipse cum suis gregalibus ægerrimè tulerit meam Dissertationem de abusu Philosophiæ Cartesianæ in rebus Theologicis & fidei. Si ostendas pugnare ex diametro eorum dogmata cum nostris Orthodoxi consensus formulis publicis, eas naso suspendunt adunco, & provocant ad Scripturas, ac suos adversarios sycophanticè traducunt in suis prologis non tam galeatis quam cristatis imò cornutis, ceu filios Mischinæ, Propugnatores traditionum *ἀρχαίων* & hostes Scripturæ. Ut verè dixerim Novatores nostros niti solitos duobus oppositis principiis, alios in speciem rationis, alios Scripturæ, duplicem nobis Quakerismum obtrudere, haud abfimilem ei quem haud ita pridem in Fanaticis tremulis observavimus, nisi quod utrique fatuas suas imaginationes, aliis propinant intrepidè; Illi quidem jactantiâ suarum clararum & distinctarum perceptionum, quas soli habent, nec aliis communicare & demonstrare possunt. Isti, textibus ipsi Scripturæ, in quibus sibi fingunt Centauros & Tragelaphos, dum, ut loquitur Petrus, in suam perniciem *επιβλήσῃ* Dei verbum, quos præter ipsos nemo quantumlibet exercitatis sit sensibus ad discretionem boni & mali, queat animadvertere. Volunt enim revera Novatores sibi credi quia sic dicunt, etiam dum contradicunt rationi & Scripturæ, non quia sic demonstrant ex ratione & Scriptura. Volunt sua recipi, tanquam Pythagoræ scita, Apollinis oracula, aut decreta Pontificis Romani. Et cum licentiam sibi faciant ea rejiciendi, impugnandi & evertendi, quæ prius constanter in Ecclesiis & Scholis Reformatis obtinebant, & quæ per plures annos eorum Seniores docuerant cum ædificatione Ecclesiæ, quam ipsi menses in Scholis & Ecclesiis contriverunt mustei Doctorculi, nefas tamen volunt esse aliis sibi contradicere, eosque traducunt tanquam morosos, imperiosos & præsumptuosos, qui sibi tribuant in-

B 3

falsibili.

fallibilitatem & nullum contradictorem ferant; quasi ille potius non gestet Papam in pectore, qui solus putat se Vulcanum gerere in cornu; cæteris omnibus, quod suos ignes fatuos sequi nolint, versantibus in tenebris.

Nec aliud prætexunt effreni illi licentiæ, quodlibet protrudendi in publicum, quam quod Ministri & Doctores Ecclesiæ debeant operam dare ut innotescat omnibus quod proficiant. At verò illi proficiunt in pejus, ut loquitur Apostolus de nonnullis, & Solem suum collocant in Cancro, qui γομνῆ κεφαλῆ, & apertè deficiunt à fide semel tradita Sanctis, & veteribus remotis Veritatis columnis, novas suas cogitationes putres & puridas audacter earum loco substituunt. Laus esto sua tum demum novationibus cum vetera retinentur, & Scribæ prudentes vetera & nova promunt ex bono thesauro sui cordis. Quam autem graviter peccetur, in illa novandi licentia, quid explicem pluribus? Magnæ est *ὑβωδία* & superbiæ velle se unum præferre cæteris omnibus Ecclesiæ doctoribus; ac illud quondam Abelardi usurpare, *Alii quidem omnes sic, ego verò sic*. Hoc vitio laborare Jesuitas, eorum adversarii in communione Romana & ostendunt & detestantur. Nec illi Novatores pro legitimis Ecclesiæ Doctoribus sunt habendi, sed pro viperino illius partu, siquidem erodunt viscera suæ matris ut prodeant, & mutant Sionem Domini in turrim Babelis. Tantus ne amor vos cœpit vestrarum opinionum, ut earum obtrudendarum gratiâ ima summis misceatis, & malitis omnia rixis & litibus miscere, quam ab illis proponendis desistere? In comitiis quondam Locrensiū nemini fas erat quicquam novi proponere nisi fune prius inserto gulæ suæ, paratus ad suspendium, si iniusta aut noxia proposuisset iudicaretur. Et qui vult receptas à reformationis tempore in Ecclesia nostrâ sententias impugnare, eo ipso sibi suscitatur & optatur adversarios, quorum Elenchum & redargutionem sustineat; ut semper plus damni & scandali ex illa animorum collisione in Ecclesia oriatur, quam utilitatis vel ædificationis ex novis illis opinionibus, quantumlibet fortè veris, quibus societas fidelium hætenus carere potuit sine salutis dispendio. Quanto igitur nocentiores si deprehendantur falsæ & erroneæ, & quæ non possint catinum veritatis, & ignem verbi divini, quo omnia probantur & scenum ac stipula ab auro & gemmis distinguitur, sustinere?

Taceo quod ubi Ecclesia pulsatur novis ejusmodi questionibus & controversiis, docentes & discipuli eunt in partes, alter fit Cephæ alter Pauli, à fundamentalibus ad *πυρίμα* excurritur, & minùs vivide & cordatè contradicitur apertis hostibus Veritatis & Ecclesiæ. Quin & illud certissimum est, nostros sciolos Novatores, lambere vitrum solidioris Theologiae

logiæ, & vel ex putida ignorantia Controversiarum quæ Ecclesiis Reformatis intercedunt cum Pontificiis & aliis earum adversariis publicis, vel ex destinata malicia, viam sternere multiplicem transfugio ad Papismum, vel Socinianismum, vel Remonstrantismum, vel etiam Libertinismum & Atheismum, quod in proclivi esset demonstrare per varia capita, nisi jam justo longius mea oratio excrevisset.

Quid ergo miremur Deum nostris novationibus, & propter eas rixis, odiis, diffidiis irritatum, Patriam & Ecclesiam tot cladibus invadere & nos ad Pacis & Veritatis studium solidum & sincerum revocare, ut tandem aliquando discamus idem sentire, idem docere, idem loqui, ut nos esse discipulos Christi & genuinos Galilæos ex nostra loquela aliis innotescat? Nunquam Ecclesia Belgica tam gravi pulsata fuit tempestate, ad cujus comparisonem revera malacia fuit Remonstrantismi tempore; ut nisi Deus illius misereatur magnis passibus ad ultimam sui ruinam progredi videatur. Ac jure merito in hac omnia novandi licentia, quæ & Scholas & Academiis & Ecclesias Belgii instar morbi Epidemici peruasit, inculcata velim verba Facultatis Theologicæ Leydensis in suo iudicio de vexata imputatione primi peccati per Salmurienfes, & annexa D. Riveti opusculo ea de re edito anno 45 hujus sæculi: *Terminos, bene positos movendos non esse, jam vetus dictum est. Et sanè si ulla in re novitatis pruritus cavendus est, in articulis fidei maxime caveri debet; Nec dici satis potest quam malè de Ecclesia Dei illi mereantur, qui privatis suis opinionibus adeo blandiantur, ut eas omnium fratrum suorum iudiciis anteponan.*

Nulla fuit Scholarum nostrarum quæ illa novationum peste, illo novandi pruritu & cacoëthe, non laborarit. Hæc solùm hætenus suam servaverat puritatem, usque ad annum 1667. quo cœperunt, inauditæ antea contentiones emergere, altero Theologo, tam cruda & malè sana ac auribus Christianis malè sonantia defendente, ut nisi lex Julia dormisisset & plus indultum fuisset favori ac personæ quam causæ & veritati, ad honestam retractationem, usitatam tali casu in Academiis, Novator adactus fuisset. Aliquid tamen simultatis occultæ olim serpsit inter Gomarum & Altingium piæ memoriæ, quod hic Piscatoris discipulus fuisset & crederetur illius fovere sententiam, de justificatione ex sola obedientia vel justitia Christi passiva, à qua Gomarus vehementer abhorrebat; ille verò supralapsariam prædestinationem tueretur. Sed Altingius ut prudens erat & moderatus, ita semper pressit suam de justificatione sententiam, ut nunquam potuerit Gomarus occasionem reperire cum eo de illa contendendi,

trendendi; at ubi Gomarus voluit in apricum prodire de prædestinationis objecto, ita severè in eum fuit animadversum, quod hanc suam opinionem sibi non servasset, ut hæc flamma longius non processerit; quamvis non defuerint & hinc & alibi, qui gladio hunc ignem fodicare tentarent. Et quamvis Cartesianismus, reclamantibus Academiae legibus, etiam hinc sedem suam fixerit per unum aut alterum Philosophum, occasione diffidii & æmulationis præcedentis inter duos Facultatis artium Professores, nihil inde tamen accesserat perturbationis in doctrina Theologiae; & Theologi patiebantur homines Philosophos, se jactare pro lubitu in tricis & nugis Philosophicis, iisque magis physicis quam metaphysicis, quamdiu suam falcem in messem Theologicam non immittebant.

Sed Academia Frisica vix quieverat à rixis internis, quibus, in paucis tamen capitibus, concussa fuerat per diffidium Amesio-Maccovianum, & à Paradoxis Zydlovii, quæ tamen evigilante Ecclesia non impunè promulgavit, cum etiam hodiernarum novitarum Cartesiano-Theologicarum & aliarum, incendium eam corripuit, non per ullum ex suis Professoribus Theologis, sed contra eos; maximè per novitium quendam Doctorem, qui tandem Politicâ & Ecclesiasticâ autoritate fuit mediocriter repressus: Jactabat quidem Catechistes approbationes quasdam emendicatas novellorum Novatorum, quos inter non defuit unus, aliàs intestabilis, cujus quatuor insignia & impudentia mendacia alibi notata sunt; Sed multo plures & saniores Theologi errores ejus improbarunt & condemnarunt.

Lugduni Batavorum, post obitum Spanhemii & Triglandii, cœptum est disceptari inter Hoornbekium Ultrajecto evocatum & duos suos Collegas, Coccejum & Heydanum, de moralitate quarti præcepti, quam hi duo absolute negabant; Cocceus apertius, Heydanus paullo moderatius; uterque tamen contra quam docuerant constanter sui in illa Academia prædecessores, nixi à tempore Synodi Nationalis Dordracenæ, illius decisione ac decreto; Illi rixæ aliæ accesserunt longè graviore inter hos trium-viros, eoque processit hoc diffidium, ut Superstitum alter oratione funebri Hoornbeckio parentaturus, loco Pænegyrici, Philippicam in mortuum habuerit; quod eo usque displicuit Amplissimo Senatui Leydensi, ut eam typis describi prohibuerit. Sed cœptum Leydæ incendium, Ultrajectum vicinum evolavit, unde tam multa inter Ultrajectinos & Leydenses Theologos postea, non solum iterum de Sabbatho, sed de *ἀφεσι* & *κατήχησι*, & novo, quod soli fanatici & furiosi defendant, illis duabus oculis inædificato dogmate Coccejano, pios V. T. non obtinuisse remissionem peccatorum, & omni fiducia & certitudine salutis fuisse desti-

destitutos, ut pote ex metu mortis totâ suâ vitâ subjectos servituti; quod prolixissimum syrma absurdorum secum trahere est certissimum.

Ubi verò Burmannus ex Collegio Leydensi ad Academiam Ultrajectinam accessit, additum est oleum camino. Nam ille in concionibus ad pulpum, in lectionibus, in disputationibus & corollariis, in scriptis eristicis, in Senatu utroque Ecclesiastico & Academico, Cartesianismus & Coccejanismus, vehementer & constanter contra suos duos Collegas, Voetium & Essenium, propugnavit; fretus autoritate Superiorum, quorum favorem haud difficuliter obtinebat, partim ex veteri Procerum illorum rancore contra Voetium, quod olim visus fuisset vehementius velle quicquid volebat, & nonnullas, uti loquuntur, præcitates & minutias urgere præcisus; ut vir Doctus, primum amari cœperit; deinde metui, quod multum posset apud plebem; tandem odio haberi & contemni; partim verò quod major pars Magistratus illuc, per plures annos distincti in *Protestantes* & *non Protestantes*, sive potius Possidentes, Lovestinianæ factioni esset addicta, cujus ingenio & palato Theologia Cartesianæ valde erat accommodata: Facilius enim plaudunt homines suæ incredulitati & contemptui religionis omnis, ubi assueverunt de omnibus dubitare, & de omnibus dubitandum, etiam de Dei existentia, esse sapientiæ humanæ principium, jugiter audiunt.

Id sanè mirum in Magistratu Ultrajectino; quod cum primum ex favore singulari in Voetium, Cartesiano satis grandè stigma inussisset, eumque & ignominiosè citasset ad sonum campanæ, & per contumaciam condemnasset, postea passus sit in despectum Voetii, urbem suam fieri Acropolim & Capitolium Cartesianismi, longè nocentioris quam Cartesius unquam defendere cogitasset. Solebant enim ab aliquot annis nonnulli Pinarii & Potitii fratres ex ima cavea Religionis Cartesianæ & Catilinaræ, singulis scptimanis suas Mercuriales habere inter pocula, sive potius suas Congregationes de propoganda Cartesianæ fide, quarum quamque D. Voetius solebat, *Eruditorum diarium*, *le journal des savans*, appellare, in quibus de secta sua promovēda, tam Theoriticè quàm Practicè subtilia agitabant consilia; Præses conventus erat Velthufius, homo Numinis & Pietatis sic satis securus; Aderat Burman, Theologus, & quidam alii intimæ admisionis Professores Philosophiæ & artium, cū quibus correspondebant aves concolores, Leydâ, Amsterodamo, Neomago, Teutoburgo, Franekerâ, forte & Groningâ: Et tanta erat necessitudo inter hos conjuratos, ut sibi invicem suos novos conceptus communicarent & ad alios missarent; Etenim dum confero censuras dictatas a Wittichio ad meum Systemam cu Burmanniana Synopsi, ubi prodiit, deprehendo subinde integras pe-

riodos iisdem verbis expressas, ut alteruter ex altero descripsisse debuerit; & omnia ferè illa capita de quibus ante biennium, præter propter, Heterodoxiæ litem movit Velthufio Synedrium Ultrajectinum, à Dictatore Neomagienti asserta & defensa reperiit. Quin fando accepi personati Petri ab Andlo, satyras mihi oppositas in gratiam Cartesianismi & Socinianismi, dum se parabat ad iustum prælium Theologus Pacificus, in illo antro Trophonii Ultrajectinorum Deipnosophistarum, eas fuisse, unoquoque eorum suam symbolam ed conferente.

Eo tempore Neomagientis contemplator solus vacua dominabatur in aula, & malagma conficiebat monstrosæ suæ Theologiæ, ex obscuris & intricatis Cocceii cogitatis & ex claris ac distinctis perceptionibus Cartesii, ex quibus suas adversus me censuras consarcinabat; *Diversum confusa genus panthera camelo.* Daventriensem rixæ domesticæ cum Ecclesiæ illius Ministris non sic exercebant, quin etiam pleraque Coccejana admirarentur & adoptaret quæ non intelligebat, & Chiliaisticis deliriis alterius adularetur; & quamvis non planè initiatus mysteriis Cartesianismi, ad factionem tamen illuminatorum, quantum poterat accedebat, ut in illa esset instar auditoris apud Manichæos ad eorum Electos, vel ut Jesuitæ Laici & in voto ad Jesuitas in habitu, eorum suffragiis participaturi.

Harderoviceni quoque suos patiebantur manes; cum nec duo ordinarii Theologi satis inter se consentirent, dum alter insistebat viæ regiæ & cum extravaganti Philosopho coniscare cogebatur, alter Coccejanos sectabatur mæandros, non tam quod illas difficiles nugas assequeretur, quam quod putaret ad eruditionis majoris laudem spectare, gryphos proponere juventuti, solitæ ea pluris facere quæ minùs intelligit. Hi duo, extraordinarium Collegam erant recens consequuti, miri, si ex ungue leo innotescat, hominem ingenii, qui educatus ad pedes Gamalielis Leydenfis, suum tamen præceptorem Coccejum nauci faciebat, & nova novorum, quæ multis parasangis Coccejana superarent, discipulis suis, si quos nancisceretur, promittebat. Ipse quoque Bucosducensis Theologus Vogel-sangius, etiam his certaminibus inclarescere voluit, & modò hunc sibi concivit adversarium, modò illum, sic tamen ut noluerit expers Novitatis in scena comparere, & in me quoque circa nonnulla incurrere, forte ut placeret aliis, nominatim in gratiam supralapsariæ prædestinationis; quam non minùs insolenter à me nunquam offensus vel laceffitns, directè contra me suscepit defendendam, quam indoctè & parum solidè id præstare annixus est: Adeo ut omnes nostræ Scholæ Theologicæ ante hoc ferale bellum, rixis & contentionibus æstuarint, natis ex novis & singularibus

laribus opinionibus, quas quilibet certatim, ut novus author quiret haberi, excogitare conabatur & protrudere satagebat.

Serpebat quoque ea pestis ex Scholarum pomœriis ad Templorum ambores, & ipsorum Pastorum tum linguas tum animos, inter se dividebat, cum plebium scandalo & offensione. Interea quisque sic attendebat, suis Novitatibus, ut nemo linguam moveret contra adversarios apertos Ecclesiæ Reformatæ; Socinianos, inquam, Pontificios Anabaptistas; quorum libri quotidie in hoc Belgio prodibant & manebant irrefutati, cum probro tot Professorum. Non amabant Leydæ in eo genere nimium diligentes, nec alia de causa exosus fuit Hoornbeckius, suis Collegis, quam quod frontem obverteret cordatè Judæis & Socinianis; Et si quæ Cocceus scripturire tentabat adversus Pontificios de Principiis fidei, adversus Equitem Polonum tergiversantem pro suis Socinianis, & adversus Judæos, tam obscura & intricata fuerunt, ut videretur ideo nolle intelligi, ne sibi responderetur, aut suus cum illis syncretismus proderetur in multis. Causa Spanhemii τὸ μακρίτευ contra Gratiam & Redemptionem universalem, ab omnibus Academiis & Scholis Belgii solemniter approbata, non reperiit Leydæ inter illius Successores qui eam defenderet. Duo pestilentissimi libri ex officina Cartesiani in Hollandia prodierunt, alter de Philosophia interprete Scripturæ, hominis notoriè Sociniani, alter ex Iudæi Athei, planè impius de Libertate Philosophandi; sed nullus ex Novantibus Theologiæ Professoribus, natis scilicet ad majora, alterutrius refutationem suscepit.

Igitur inter peccata Clamantia Belgii, quæ iram Dei adversus nos concitarunt, annumerari debent innovatio multimoda doctrinæ illius salutaris pro qua tantum sanguinis fuderunt patres nostri, & ex ea innovatione nata diffidia & odia fratrum plusquam vatiniiana & internecina, Ecclesiæ Belgicæ probrum, insultationes adversariorum, scandala infirmiorum, propagatio denique Libertinismi, Indifferentismi & Atheismi, palam grassantis; cum homines assuescant nihil credere ubi vident omnia in dubium vocari, & in bello plusquam civili, *pares aquilas & pila minantia pilis*, ut nesciant cum Masio quid se vertere queant. Quantum ergo nobis cordi est salus Patriæ, Ecclesiæ tranquillitas, Edificatio publica, Religionis Christianæ studium, scandalorum extinctio, fidei semel traditæ sanctis conservatio, amor unitatis, tantum debemus quærere rationem, scandalosâs istas rixas & Novationes sopiendi ac deinceps præcavendi, & sancti sincerique consensus harmoniam restituendi & retinendi. Quam jucundum & bonum est fratres vna habitare!

omnes. Finis etiam belli pax est, nec audiet Deus pacis vota nostra pro pace civili, quamdiu fovēbimus inter nos bella Ecclesiastica *illos habu-
ra triumphos*: Si quis velit esse contentiosus, inquit Paulus, nos non habemus talem consuetudinem neque etiam Ecclesiæ Dei.

Non deerunt forte qui putent hæc diffidia esse toleranda, quod tolli non possunt; Non nisi ex parte nosse nos & ex parte prophetare; In libera Republica voces esse debere; Suis intestinis disputationibus laborare Ecclesiam R. cui tamen nihil perit per diffidia Scotistarum & Thomistarum, Nominalium & Realium, Jansenistarum & Jesuitarum, manente distinctione inter quæstiones Theologicas & fidei; Manere nihilominus inter nos cultus ut inter illos unitatem; Jamdiu Reformatos offerre Lutheranis, qui etiam laborant suis rixis domesticis, & ab ipsis petere, tolerantiam mutuam; cur non pariter, eam sibi invicem præstent nostri Theologi? Nec Prophetias contemnendas, nec extinguendum esse Spiritum; Prædecessores nostros non omnia vidisse; & siquidem opposita juxta se posita magis elucescant, hac ratione veritatem magis elucidari. Verum ut non nescio Deum ex nostris tenebris lucem suam educere, væ tamen illis qui spiritu contradictionis acti tenebras offundunt luci: Veritas est modestè & diligenter indaganda, sed altercando amittitur: Libertatem Prophetandi Vorstianam, sapientes omnes semper judicarunt meram esse licentiam, quæ omnes solent fieri deteriores: Alia foret ratio tolerantia recipiæ inter duo corpora Ecclesiastica, planè distincta, qualia constituunt Reformati & Lutherani; alia tolerantia errorum & litium ex illis perpetuarum, in eodem corpore: In illa nihil foret periculi; sed multum emolumentum contra communes Evangelicorum hostes, quoniam vis unitas fortior: Sed ex hac, qualem etiam petebant olim Remonstrantes, quos bellè nostri inculcando Gamalielis consilium imitantur, qui sub prætextu commendandæ sufficientiæ & perfectionis Scripturarum, ac si nos cum omnibus Protestantibus earum plenitudinem bonâ fide non adoraremus; nolunt constringi formulis consensus Orthodoxi Ecclesiæ Belgicæ, nihil potest ædificationis expectari, sed multum offensionis & damni, remigantibus plebium animis, ut loquar cum Optato, inter unius *Ajo* & *Nego* alterius. Ne dicam laudari à Christo Angelum Ephesinum, quod non posset ferre malos. Rixæ si quæ sint inter Lutheranos, non feruntur tamen in iisdem Scholis vel in eodem territorio; Supremus quilibet Magistratus, suos Theologos continet in Concordia & Officio.

Quantum ad Ecclesiam Romanam, nihil magis eam Babelem facit & demonstrat, quam illa quilibet sentiendi & à quolibet dissentendi liber-

tas:

tas: Nihil etiam magis promovet inter Pontificios Impietatem & Atheismum: Quoniam processerit Probabilitas Jesuitarum, juxta quam vel Doctoris unius autoritas, facit rem probabilem, quam tunc in conscientia sequaris, in ipso Papatu ostenderunt Jansenistæ. Quin ex Jesuitis ipsis Joannes Mariana in Diatriba de vitiis quæ irrepserunt in regimine Societatis suæ cap. 6. fusè queritur tanquam de maximo malo quod in studiis artium & Theologicis parum proficiatur apud suos, eo quod parum sit inter docentes *unionis*, unoquoque viam quam sibi fixit insistente, adeo ut id ab alio habeatur pro claro & evidenti, quod alter negat verum esse; *Et sic*, inquit, *nostrorum hominum doctrina, evadit similis tela Penelopes in qua noctu retexitur quod interdum textum fuerat*. Addit quod *intra paucos annos omnia mutantur, non tantum in opinionibus, sed etiam in terminis & formulis loquendi, ut post sexennium se mutuo non intelligant, nec qui ab una Schola veniunt in altera intelligantur*. Quapropter sua proponit consilia per quæ illi malo occurratur, & sui uniantur in eadem doctrina, ac præveniantur Novitates quæ plerumque sunt periculosa & noxia.

Denique istis Charitativis in speciem Theologis, qui tantopere expectant tolerantiam suarum novarum opinionum, licet eversivarum doctrinæ antea constanter receptæ in Ecclesiis Belgii, iisdem cum Socinianis insistendo lineis, ut video factum in nupero Belgico scripto cujusdam Petri Allinga Enchusani, contra suum popularem & concyem Hermannum Wittium Ecclesiastem Leovardiensem, id unum velim objicere, quod ista sua nova dogmata, habeant ipsi pro necessariis in Ecclesia & ad salutem requisitis, vel non. Si nequidem vos ea necessaria judicatis, an non præstaret ea silentio premere & apud vos reticere, quam illa evulgare & mordicis tueri, cum dissensione ab aliis fratribus & offensione publica? Id pugnat utique cum Charitate & Prudentia Christiana: Si vobis verò vestra hæc crepundia tantæ videntur necessitatis, ut illis Ecclesia carere nequeat, cur ægrè fertis ea notari, rejici, refutari ab aliis, qui illa & nova, & noxia, & necessariorum eversiva judicant?

Cum ergo & graviores sint nostræ dissensiones & periculosiores nostrorum Novationes, quod intra septa Scholarum, ut Jesuiticæ, non maneant, nec unius superioris capitis autoritate compesci queant, ut in Papatu & Jesuitarum sive Solipsorum regno, jure merito, de illis tollendis non tolerandis, deliberandum omnino est: Aliàs excrescent in infinitum, & instar gangrænae corpus totum miserè conficient; oppriment zizania triticum, ac infœlix lolium & steriles dominabuntur avenæ; magna enim exempla non consistunt ubi coeperunt; ex ovo parvo Crocodili grandis & nocentissima

tissima excluditur bellua; tandem fit furculus arbor, & qui primum levis furunculus apparebat, degenerat, si negligatur, in anthracem. Tristis quoque foret meliorum conditio inter docentes, si ipsis nefas esset ea quæ semper pro veris & certis habuerunt & docuerunt, tueri contra Novatores qui sibi jus & licentiam faciunt, ea suggillandi, evertendi & impugnandi: Norum illud Jctorum, quod quisque juris in alium staverit, mi ipse eodem jure utatur.

Ad te provoco, Celeb. Spanhemî, & ad eloquentissimam tuam Orationem inauguralem in Acad. Leydensi ante biennium habitam, de Prudentia Theologica, quâ testatus es quantopere averferis omnem in Theologia Novitatem, & ea nova te averfari, piè utique & sanctè profiteris, quæ post restitutam à majoribus fidem & scriptas formulas & junctas Ecclesiarum dextras, abeunt quocumque tandem obierint, (veritatem certè nullus non novator obrendit) à communi Theologorum sensu & publicis tabulis, gratiamque sic apud multos inveniunt, plerosque ut commoveant atque conturbent; Et propterea semper tibi ex animo condolui, quod in mediam Novatorum fornacem incideris, & inuitus collegam sis consequutus, qui Arminios, Vorstios, Episcopios, infaustra huic Reip. nomina, ut loqueris, Novationum atrocitate superet; nec alii ferè conferendo in heterodoxiis & prodigiosis Novitatibus, quam uni nostri ordinis in hoc Belgio; qui etiam gestivit haud ita pridem ipsius fieri Collega, parario homine pleno venti, misello Grammaticulo, ut haberet simile patella operculum.

At verò non quærendum est hoc tempore quomodo in has rixas & in hæc diffidia sacra inciderimus, sed ut quondam de peccato originali noster loquebatur Augustinus, quâ ratione ex profundo hoc puteo quantocyùs educamur. Hic autem ejus rei conficiendæ foeliciter, eas rationes cum Deo sum propositurus, quas nemo pius, nemo modestus, nemo honestus Theologus, nemo pacis & Ecclesiæ studiosus, ausit respuere.

Primò igitur velim in posterum omnem admittendum porrò in hoc Belgio ad Professionem Theologicam, & quemque eorum qui jam eà funguntur, jurare solemniter, & suæ manus subscriptione confirmare, profiteri & promittete, citra ullam restrictionem aut æquivocationem mentalem, se constanter in suo munere adhæsûrum, formulis Orthodoxi consensus Belgicarum Ecclesiarum, Confessione nempe, Catechesi, & Canonibus Doctrinalibus Synodi Dordracenæ, de quibus persuasus sit eas esse penitùs conformes Dei verbo Canonicis Scripturis expresso; à quibus formulis propterea, uti jacent, nunquam directè vel indirectè, privatum

tim vel publicè, sit, Deo dante, recessurus, aut quicquam propositurus, defensurus, approbaturus, quod illis ullo modo adversari, suspicabitur aut observabit.

Secundò, velim quoque hanc promissionem & declarationem extendi ad omnes alias publicas Confessiones Ecclesiarum Protestantium, quæ nuncium nobiscum Antichristo & sedi Pontificiæ remiserunt, quò magis sollicitè profiteamur Communionis Sanctorum refarciendæ & retinendæ studium; nominatim ad Augustanam, Gallicam, Anglicanam, Scoticam, Helveticam, Embdanam &c. quo usque scilicet nihil nostris tribus Symbolicis scriptis inest quod illis aliis aliarum Ecclesiarum formulis deroget & adversetur.

Tertiò, velim quoque Professores omnes Theologos unà & eodem modo promittere, quod sint doctrinam istis formulis comprehensam non solum diligenter tradituri & fideliter propugnaturi, sed etiam refutaturi cordatè omnes errores illis quomodocumque contrarios, vel in illis condemnatos, & pro nosse & posse illis obstituri; servatis in ista declaratione iis verbis, quæ extant in formula præscripta à Synodo Nationali Dordracena Sess. 175. addita tantum eà extensione, quam secundo loco necessariam judicavi. Synodica formula sic habet.

Nos infra scripti Professores S. Theologia in Academia N. seu in illustri Schola N. seu nos Regens & Sub-Regens Collegii Theologici N. declaramus, sincerè & bona cum conscientia, coram Deo hac nostra subsignatione, nos corde sentire ac credere, omnes Articulos & singula capita doctrina in hac Confessione & Catechesi Reformatarum Ecclesiarum Belgicarum comprehensa, & simul etiam Declarationem nonnullorum ejusdem doctrina Articulorum in Synodo Nationali anno millesimo sexcentesimo & decimo nono Dordrechii factam, per omnia verbo Dei consentire. Qua propter promittimus nos hanc eandem doctrinam diligenter esse tradituros, & fideliter propugnaturas: neque quidquam adversus illam doctrinam, publicè aut privatim, directè aut indirectè docturos esse aut scripturos; Uti quoque nos non tantum omnes errores, huic doctrina contrarios, ac nominatim etiam illos, qui in prædicta Synodo sunt condemnati, rejicere, sed etiam eosdem velle refutare, eisdem nos opponere, atque omnem dare operam, ut ab Ecclesiis arceantur. Quod si verò posthac forte eveniat nos adversus hanc doctrinam aut considerationem aut sententiam diversam fovere, promittimus etiam nos eandem nec publicè nec privatim proposituros, docturos, aut defensuros, seu concionibus, seu scriptis; sed nos eandem prius

prius atque ordine Synodo Provinciali, sub qua sortiti sumus; plenè manifesturos, aut ejusdem Deputatis, ut sententia illa in prædicta Synodo plenè examinari queat: parati nos iudicio prædictæ Synodi semper, ac volenti animo, subijcere, sub pœna, si contrarium à nobis fiat, ut à Synodo debita censura notemur. Sin autem Synodus aliquando propter graves suspicionum causas, ad conservandam Doctrinæ unitatem ac sinceritatem, à nobis postulare voluerit, ut sententiam nostram super aliquo capite hujus Confessionis, Catechismi, aut Declarationis Synodicæ latius exponamus, aut pressius declaremus, promittimus etiam simul, nos omni tempore ad præstandam hanc declarationem promptos paratosque fore; sub eadem, qua supra dicta fuit, pœna: salvò tamen jure appellationis, si fortè sententiâ Synodi nos gravatos existimaverimus, quâ appellatione durante, nos Sententiæ & Constitutioni Synodi Provincialis acquiescimus.

Video quidem in operibus Wallæi, par. 2. pag. 422. aliquid hîc fuisse motum difficultatis, non quoad rem ipsam sed quoad rei modum, à facultate Theologica Leydensi, cum à Synodo Zuydhollandica hæc subscriptio exigeretur. Nam Theologi Leydenses pertendebant sui juris esse comparere in Synodis suæ Provinciæ, cum pleno suffragio deliberativò & decisivò, quod asserèbant etiam in Synodo Nationali constitutum fuisse, etsi præ festinatione nimia annotatum non fuerit, in eo provocantes ad Præsidis D. Bogermanni memoriam. At tum ipsè Synodi, suis de causis, quas tamen iudico potius gloriolam aliquam humanam spectasse quam gloriam divinam, affectores secum Theologos habere recusarunt, etsi nihilominus illos suæ jurisdictioni per hanc subscriptionem mancipatos optarent. Ad Synodorum ergo instantiam respondebant Theologi, consultis etiam Academiæ Curatoribus, se quidem penitus approbare istas formulas, illisque jam subscripsisse, & habere librum in Archivijs suæ Facultatis quo continerentur tres illæ formulæ Symbolicæ, ei usui destinatum, ut omnes accessuri deinceps ad professionem Theologicam, illis pariliter subscribant; sed Ordines Provinciæ, decreto sibi insinuato per Curatores, eos excusare ab ulteriori subjectione Synodis particularibus, donec de correspondentiâ inter Facultatem & Synodos, id fuerit constitutum quo nihil derogetur prærogativæ, dignitati, & immunitati Academicæ. Postea verò, ut ex eodem Wallæo *ibid.* constat, etum fuit de forma & modo illius correspondentiæ, decretæ etiam ab ipsis Ordinibus, seu prærequisitæ ad illam subscriptionem; sed non potuit hactenus, quod sciam, inter partes de eo convenire. Putem tamen quod missis inanibus scrupulis

scrupulis honoris humani, de quibus etiam tollendis adhibita prudentiâ & charitate in consilium, facile conveniret inter Professores & Synodos; cum & illi primùm ordinem Ministrorum Ecclesiæ constituant; juxta Canones ipsos Ecclesiæ, nec magis subijcerentur eâ ratione Synodis, quam sibi cætera membra Synodi, quæ ad similem subscriptionem & sub tali clausula, ut notum est, obligantur; & quò magis quemque Professore m pideret talis iudicii aleam sustinere, eò etiam cautius mercaretur in suo manere, & ab omni aberratione à formulis nostris Symbolicis abstinere. Fateor quod si uno tantum loco docerent omnes Belgii Professores, numero sex vel septem, isti Collegio dubitans Collega de aliquo doctrinæ articulo, sua dubia posset aperire, & deberet totius Collegii stare iudicio; ex regula Apostoli, quod Spiritus Prophetarum Prophetis subijciantur, prout singuli Provinciæ Pastores, Unitati fratrum sive Synodo Provinciali, subesse tenentur; sed quamdiu Professores manent separati per distinctas Provincias, ad decretam in Synodo Nationali subscriptionem sunt adigendi. Absit à modesto & prudenti Theologo, ut velit imitari factum Papæ, sibi tribuentis quod sit Pauli homo spiritualis qui omnes iudicat & omnia, & à nemine iudicatur. Quis posset Independentes Enthusiastas refutare, qui vellet esse independens ipse & nulli subesse Ecclesiastico iudicio?

Quartò velim Professores Belgii considerantes se speciatim esse Ministros Ecclesiæ Belgicæ, solemniter itidem polliceri, se in exponenda Sacra Scriptura, ita explicaturos emphasim, ubi opus erit, textus originalis, ut nunquam tamen directè aut indirectè carpant vel refutant Versionem Belgicam, publicâ Ordinum Generalium authoritate sustam; sed è contrario eam vindicent à nostris adversariis publicis, qui solent subinde eam vellicare & allatrare: Quem etiam honorem promittant se delaturos, Annotationibus Belgicis, eadem authoritate Synodi Nationalis, conscriptis, à Revisoribus unà cum textu recens, & in singulis Provinciis Politicè & Ecclesiasticè receptis & approbatis: Ut certè in hoc opere insignè opus zeli & pietatis præstitum sit, quod publicâ authoritate edita fuerit vernacula versio Sacræ Scripturæ valdè accurata, & eruditissimis ac solidissimis notis marginalibus illustrata; ut invidiant honori Belgicæ Ecclesiæ, & ingratum erga Deum animum suum prodant, qui eximium hunc nostri Belgii thesaurum, malignè depreciant, canino dente ipsam versionem rodentes, etiam pro concione, ut doctiores appareant; & ipsas annotationes calumniantur scaterè contradictionibus, quas nempe vident per ea Telescopia, per quæ ipso meridie, & maculâs in Sole, & homines in Luna, & capras in aere liquido saltantes, possunt obser-

var. Nec tamen velim Professore Theologum Glossam ipsam habere pro Canonica, & pari Venerationis cultu cum ipso textu suscipere, aut nihil præter illam inculcare suis Auditoribus, quasi nihil amplius restet in Scripturis enucleandum & explicandum & in quo suam industriam & eruditionem & *expiatam* exercere & explicare possit: In textu sacro, ut in infinito, semper aliquid restat sumendum; etiam si bis idem non sumperis. Sed velim ut si quid in hac Glossa reperiat, quod vel non assequatur vel non placeat, id silenter & prudenter prætereat ac dissimulet, nulloque modo, publicè aut privatim, directè vel indirectè mordeat aut refutet; Nam quod tibi non placet alteri fortè melius placebit, & quam turrim rotundam arbitraris, alter quadratam deprehendet. Amplius deferri debet honoris scripto publico totius Ecclesiæ, quam ut in illud vel censoriam tuam stringas virgulam, vel tuam crismam non sine *expiatam* exerceas.

Sextò, id quoque debent porrò promittere Professores, præsentis & futuri, quod nunquam velint privatim aut publicè improbare vel impugnare Canones illos Disciplinæ Belgicæ, sancitæ in Synodo Nationali, sed è contrario eos, ubi fuerit opus, adversus quoslibet tueri & defendere; & quod nominatim, circa materiam Sabbathi velint deinceps stare iudicio Synodi ejusdem Nationalis Dordracenæ, nec unquam ei obloqui, aut ulterius procedere: Considerando, quod licet provisionale videatur, id tamen omne quod provisionaliter à superiori confessu fuerit constitutum, tamdiu tenere, donec per similis autoritatis confessum, immutatum fuerit. Et certè hoc in capite est mira *exaltata* hodiernorum Novatorum, Coccejani & Cartesiani Sabbathi legem merè cæremonialem faciunt in Decalogo, ut nosullo modo eà teneri negent; Semi-Judæi è contrario, eam faciunt in æternum cæremonialem, quod institutionem contineat Sacramenti communis utriusque Testamento. Eandem promittant sibi fore rationem formularum nostrarum Liturgicarum in eadem Synodo Nationali sancitarum, quæ ad nostrum cultum publicum pertinent, ut nihil unquam dicant vel doceant quod illis adversetur, sed è contrario eas contra quoslibet hostes nostræ communionis cordatè propugnent; Illas enim hæcenus neglectas & impetitas per Novatores fuisse, est certissimum.

Septimò, pro eo quod hæcenus quisque ex philautiæ vitio, quo nemo non laborat, quæsitivis novos conceptus suos introducere in Theologiam, & alienos carpere & suggillare, ceu minus accuratos, in posterum omnes sanctè promittant, se deinceps, omnia consilia sua ad concordiam, unitatem & uniformitatem doctrinæ, cum suis Fratribus & Collegis religiosè directuros; nihil unquam dicturos aut facturos scientes & volentes,

quo

quo quisquam eorum jure offendi, & ad sui aut suæ sententiæ defensionem excitari posset; nihil in suis lectionibus publicis, privatis collegiis, vel in disputationibus, corollariis aliisve scriptis, unquam inferendum, aut inferi passurum, quo alter sui ordinis in Belgio, ullo modo lædi vel exacerbari queat; Sed è contrario honorem, famam & existimationem cujuslibet alterius sui Collegæ, & fratris ac Symmystæ in Christo, sive doceant in eadem Schola, sive in diversis, omni modo procuraturum, conservaturum & defensurum, ut decet filios pacis: cum hac declaratione singulorum, quod si secus fecerint, contra bonorum virorum officium fecisse censeantur, & ad injuriam reparandam quomodo illata fuerit obligentur. Eà ratione deinceps animi singulorum assuescent, laudem, gloriam & celebritatem sectari, non ut antea ex opinionibus paradoxis, singularibus ac novis, adeoque ex dissensu ab aliis, qui sine rixis abire nequit; sed potius ex suo consensu cum suis omnibus Symmystis, atque pio studio servandi *unitatem spiritus per vinculum pacis*. Celebritatis desiderium per se culpandum non est: Crescit laudata virtus, & attentius auditur, ac plus proficit apud discipulos & auditores, qui ab eruditione æstimatur, & *immensum gloria calcar habet*: Sed Theologus pius, ad famam & celebritatem nunquam grassabitur, turbando pacem Ecclesiæ per suum dissensum ab aliis: Hoc faciat Philosophus quem *gloria vexat inanis*, & qui ut grandior appareat insilit capitibus aliorum: Hoc faciat Caligula, qui ex Deorum statuis capita revellebat, ut suum eorum truncis infereret: Hoc faciat Herostratus, qui templi Dianæ incendio nobilitari voluit; Sed hoc nunquam faciat Theologus Christianus, qui ea debet sectari quæ sunt pacis, & qui gloriam quærit non comparativam & Pharisaicam ex aliorum depreffione, sed legitimam & absolutam, ex propria orthodoxia, industria & eruditione. Si tuam criticam vis exercere, si gestis ad prælia, si tibi pruriunt pugni ad pugnam, si arietem vis agere in grege Domini, prout *nunquam bella piis nunquam certamina desunt*, habes hircos in quos arietes, hostes inquam Ecclesiæ, in quibus robur tuum experiaris & quos impugnes, Atheos, Mahumetanos, Judæos, Socinianos, Pontificios, & tot alios hæreticos extra castra Ecclesiæ Reformatæ viventes, apertos illius adversarios, quos debelles, & de quibus triumphatis egregiam laudem & spolia ampla referas. Vacent potissimum Theologi disputaciores, Controversiis Pontificiis; Nam non habet Republica, non habet Ecclesia, potentiores & nocentiores hostes, hominibus communionis Romanæ. Et possim demonstrare ad oculum plerosque Novatorum, sua nova dogmata protrussisse, aut ex putida igno-

da ignorantia capitum inter Reformatos & Romanenses ab ævo controversorum, aut ex nequissima hoc respectu prevaricatione in causa Ecclesiæ: Malim tamen ex charitatis iudicio prius statuere, quod novitii Doctores, quasi jam debellatum esset, ex spe imminentis regni Chiliaistici, & quintæ Monarchiæ, hanc curam & hoc studium, infra suas curas & sua studia posuerint. Quinimò his positis quos proponimus limitibus, quò cessent inter nos Controversiæ Dogmaticæ, quam multa adhuc superessent de quibus salvâ fide, salvâ pace & compage charitatis, possent Orthodoxi Theologi inter se dissentire?

Octavo promittant quoque singuli Professores Theologi, quorum munus publicum duabus partibus generalioribus absolvitur, Scripturæ Sacræ explanatione, & Locorum Communium tractatione, se in utroque hoc membro deinceps, prioris respectu sic inhefuros Annotationibus Belgicis, ut eas non solum explicare, confirmare, vindicare & ampliare, sed & illis addere possint quod iudicabunt esse sui muneris & officii, modò criticam suam in illas non exerçant, sed si quid in illis ad suum palatum non fuerit, pretereant & dissimulent; & posterioris, sibi fore pro filo Ariadne, Institutionem Religionis Christianæ Calvinæ, cui insistent eodem modo, quo dictum est de annotationibus Belgicis: Eâ ratione qui ex una Academia venerint in aliam, non debent dediscere quod prius didicerint, sed sentiant ubique eandem veritatem sibi per omnia similem, quamvis diverso stylo & per diversos canales, inculcari; nec venient juvenes ab uno Professore ad alium tremebundi, ex sinistris præiudiciis seduci præcavescentes, sed tanquam ad priorum suorum præceptorum *quodlibet*, & ejusdem Evangelii Doctores & præcones, Bâ quoque ratione melius meta studii Theologici, & curriculum ejus absolvendi tempus, definiiri ac constitui posset. Et cum Mariana, cujus testimonium supra protuli, unionis inter suos Professores Jesuitas & restituendæ & conservandæ, hoc proponat medium efficacissimum, ut scilicet alligentur in docendo ad aliquem celebrem interpretem sui Thomæ, prout Dominicani Thomam fecerunt suæ unionis vinculum, Franciscani Scotum, Carmelitæ Baconem, neminem putem mihi vitio versurum, quod nostris in eum usum proponam illum librum aureum Calvinæ, qui *Latum Latio destruit eloquio*, juxta Barclaium, communionis aliàs Pontificiæ hominem, & de quo opere non minus verum quam notum hoc circumfertur distichon,

Præter Apostolicas post Christi tempora chartas,

Huic peperere libro Sacula nulla parem.

Certè Calvinæ publicè explicati in Reformatorum Scholis & Academiis plura

plura possent exempla proponi, si quis suspicaretur me hîc aliquid novi & inauditi proferre; Haud ita diu est quod Vir summus, Theodorus Zwingerus, Antistes & Professor Theologiæ eximius, Calvinum in Academia Basiliensi cum summa laude explicabat; Quid nunc fiat Leydenescio; sed scio quod Professores Theologiæ olim in examinandis candidatis Doctrinæ Theologicæ, filum sequebantur hujus libri; quod adhuc recôrdor in me observatum, anno 25 hujus sæculi, ab illis quatuor viris eximiis quorum laboribus prodit *Synopsis Theologica* Leydenensis. Sunt quidem à tempore Calvinæ enatæ multæ quæstiones Theologicæ, quæ hodie præteriri non possunt; Possunt tamen, dum explicatur Calvinus, ex solidis illius fundamentis & ventilari & explicari. Neque putem quemquam ita supersticiosum futurum, ut putet eâ ratione multum circumscribi libertatem sacræ Professionis. Nec enim magis Spiritus Propheticus, (nam doctores *Prophetas* appellari in Scripturis vobis notum est) eâ ratione homini subijceretur, quam Spiritus precum, etsi id sentiant Brownistæ schismatici, alligatur conceptibus humanis, dum conscribuntur precum publicarum formulæ quibus utantur Pastores in cœtu Ecclesiæ; ut nuper adhuc factum est in hac Provinciâ, pro diebus extraordinariis precum & jejunii. Addo quòd hac ratione melius instituetur juvenis in controversiis Pontificiis, adeoque in causis nostræ separationis à Sede Romana, quas dum Novatores plerique nec intelligunt nec curant, in crassissimos & scandalosos suos errores inciderunt.

Adstringet nondè animos Professorum & novandi pruritus in illis extinguet, si sibi mutuo promiserint, quod nulla velint habere unquam Collegia privata, Explicatoria, Examinatoria & Disputatoria, nisi ad nostras formulas consensus Orthodoxi, Canones Disciplinæ Ecclesiasticæ, & formulas nostras Liturgicas; ut eadem fundamenta doctrinæ & regiminis sedulo ubique inculcentur juventuti. Disputationes etiam publicas postea præstaret haberi Elenchticas & Polemicas vel ad libros quosdam adversariorum nostrorum publicorum, quos quilibet Professor speciatim sibi ex Collegarum iudicio sumeret respectivè refutandos, vel ad textus aliquos Scripturæ ab adversariorum cavillis & strophis vindicandos, vel ad aliquam quæstionem inter nos & illos agitatum, nervosè pertractandam. Nam in id genus disputationum, non facile quicquam influet, quod rixæ ulli inter Collegas & Symmystas excitandæ posset infervire. Ac ut nihil deberet proponi disputandum, quod prius non fuerit communicatum saltem uni ex Collegis præsentibus, & ab ipso approbatum, ita vellem in resseram fraternitatis & concordiæ, Professores singulos

singulos, suas disputationes aliis alibi docentibus communicare, quo magis *συνυποτα* inter eos conservetur.

Decimo sancitur super his premissis & promissis ac singulorum chirographo firmatis amnestia præteritorum, unoquoque protestante & declarante, quod si quid antea fecerit, dixerit, docuerit, sustinuerit, approbaverit, his contrarium, ut homines sumus infirmi à quibus nihil est humani alienum, id velit haberi pro non facto, non dicto, non proposito, non defenso, non approbato; Sed id omne, qualecunque fuerit, sincerè & bonà fide revocet, institurus deinceps lineis hinc propositis.

Prout autem periculosum & inconveniens est ullam erigi aut restitui Scholam Theologicam in qua unicus tantum sit Professor Theologiæ, juxta Salomonis dictum, *Ve soli*, nisi ubi fuerint Pastores plures pii & eruditi, qui teneantur per vices audire Lectiones Professoris, ejusque Disputationes frequentare, imò & censere priusquam prodeant in publicum, ceu qui debeant ex Synodi Nationalis decreto & suarum manuum subscriptione diligenter invigilare ne quid corruptelæ surrepat in doctrina Ecclesiæ, aut aliquid detrimenti capiat Orthodoxya, five, ut ipsa verba Synodi Nationalis habent, *omnibus novitatibus in Ecclesia subnascentibus maturè obviam ire, easque tanquam Zizania ex agro Domini evellere, attendere Scholis & Scholarum moderatoribus, ne qua ex privatis sententiis & pravis opinionibus juventuti instillatis, postmodum Ecclesiæ & Reip. perniciosè denno creetur*; Ita ubi sunt plures Professores Collegæ, sic debent juxta id quod Ephesinis Pastoribus iniungebat Paulus, ad seipsos attendere, & in se mutuo exuberias agere, imò sibi invicem pedes lavare, juxta Domini præceptum; ut tamen Sacramento singulari se obstringant ad amorem verè fraternum, & salvà semper Orthodoxyâ, ad mutui honoris defensionem; sub illa clausula salutari, quod si quid inter eos oriatur offensionis vel suspicionis alicujus Heterodoxiæ aut Novitatis, de qua inter se non queant amicè transigere, rem non deferant vel directè ad Curatores, vel ad reliquos aliarum Facultatum Professores, sed juxta viam indicatam à Synodo Nationali, ad Synodi suæ Provinciæ Deputatos, qui negotium vel componant per se, si pote sit, vel ad Synodum ipsam referant ab ea terminandum. Justa autem tum demum statuatur offensionis causa, si reus deprehendatur aliquid novi & erronei effutivisse, & ita peccasse in præcedentes articulos; quod si verum deprehendatur, teneatur, vel ad Orthodoxyam suæ mentis declarationem, vel ad palinodiam & revocationem, quæ olim in omnibus Scholis eo casu fuit usurpata: cum præsertim talis revocatio nihil delibet de fama vel honore revocantis, nisi unà adsit suspensio aut depo-

depositio ex suo officio; & nemo magis possit abhorre à tali revocatione, quam ab alterius culpæ agnitione, quo casu in illam inciderit; nisi gestet Papam in præcordiis, & sibi infallibilitatis arroget privilegium. Sed quo casu offensio vel querela actoris illegitima nec satis fundata foret, is sustineat censuram gravem suæ temeritatis & condignè satisfaciatur læso, pro exigentia casus. Nemo autem poterit prætexere causam offensionis, quod alter incurrat in suam sententiam quam olim fortè vel novam vel erroneam defenderit, eum tamen nec designando nec nominando, vel ei oppositam opinionem sustinuerit, quæ tamen novitatis aut heterodoxiæ accusari & convinci nequeat.

Ut autem talis causæ cognitionem deferam Pastoribus Ecclesiæ & Synodis, multa me movent argumenta: Nam rerum ad religionem spectantium notitia est propriè Ministrorum Ecclesiæ, ex communi consensu omnium Reformatorum, prout juxta Apostolum Prophetarum est de Prophetantibus judicare. Et cum plerique Theologiæ Professores sint etiam unà Pastores Ecclesiarum, & Ministri V. D. non video cur hoc casu debeant magis subduci jurisdictioni Synodice, quam ij qui solo Ministerio Ecclesiastico defunguntur. Tum etiam ut res Theologicæ tractantur ex professo à Pastoribus, iis in suamunere, ceu artificibus in sua arte, potiùs credendum est. Diffidia etiam Theologica commodiùs & minori cum strepitu possunt componi per rerum intelligentes; cum Politici è contrario habeant remedia in eo gerere magis caustica, & licet fides persuaderi debeat non imperari, ipsi tamen agant imperio, non disputationibus aut ratione. Adhæc Curatores alique Professores quam Theologi, vtut magnæ eruditionis & pietatis, & satis solidè, imo nonnulli eorum eximiè, versati in rebus Religionis & fidei, nec tempus tamen habent nec otium altius se immergendi in questiones Theologicas obscuriores, & penetrandi in omnes anfractus & recessus difficultatum quas subinde excitant & nectunt, ingenia novaturientia, ut suis novis inventis aliquem colorem probabilitatis inducant. Subiuncta sunt quidem Theologiæ Professores foro Academico, quoad causas suas personales; & ut à solis Curatoribus evocantur, ita ab ipsis solis dimitti vel abdicari possunt. Sed quemadmodum nullus est Professor Academicus, qui quæ membrum Ecclesiæ non subsit Disciplinæ & censuræ Synodici, cui etiam non nolint se submittere ipsimet Nobiliss. & Ampliss. Curatores; ita nullus est Professor Theologus, qui possit respectu doctrinæ suæ Synodorum examini & iudicio se subducere. Non potest quidem Synodus Professore Theologum, vel ullum alium, movere suâ professione si Pacis Ecclesiasticæ turbo, Novator vel Heterodoxus judi-

catus fuerit; sed potest eum tanquam membrum putre rescicare ex corpore Ecclesiae, & instar pecudis morbidæ separare à residuo grege: Ut nulla ei alia supersit ratio quam provocandi ad Synodum Nationalem, aut petendi à summo Magistratu sententiæ Synodicæ contra se lata revisionem in alia Synodo; cujusmodi plura possemus exempla proferre ex veteri Historia. Uno verbo, ut cuilibet privato, ex Petri præcepto, incumbit reddere rationem ejus spei quæ in se est, omni eam a se exigenti, ita potiori jure id præstare debet quilibet Theologiæ Professor in Synedrio, Classe aut Synodo Ecclesie cujus membrum est, si accusetur Novationis vel Heterodoxiæ; cum non solum hæresis crimine carere teneatur, sed etiam illius suspicione, in qua juxta Hieronymum *nemini licet esse patienti.*

Optandum quoque esset ad pacem & concordiam Theologorum statuinendam, ut fibula imponeretur arctior licentiæ Philosophorum, quos prisca Ecclesie Doctores, Tertullianus & Hieronymus, *animalia gloria & Patriarchas Hæreticorum* jure dixerunt; Nihil enim tam absurdi dici vel concipi potest quod aliquis Philosophus non defenderit. Nec volunt amplius hodierni Philosophastri Philosophiam Theologiæ ancillari, sed perpendunt ei nunc deberi interpretationem Scripturæ & illius esse in Theologiam dominari. Et certè ab aliquo tempore evenit ut dum Philosophi in partes abeunt, apud amicos Theologos patrocinium quærant, (in quo me etiam aliquid quandoque humani passum non diffiteor) & infactiones formentur & intenduntur. Veteres itaque Academiarum leges circa Philosophiam sunt revocandæ, quæ nisi dormiissent, non eo usque pseudo-Cartesianismus invaluisset, nec ubi adultior factus est in Cathedralibus Theologicis intrusisset impia & Achristiana dogmata quorum filius quis nuper Neomagiensis Theologus suos pascebat; Homines in se sentire eam facultatem & libertatem per quam possint omnem errorem & omne peccatum declinare; quod plusquam Pelagianum est. Gratiam convertentem, non prius determinare voluntatem ad bene agendum, quam voluntas sepsam determinaverit; quod est Synergitarum. Tot contradictionibus Socinianos onerare & urgere doctrinam Trinitatis, ut nequeant Orthodoxi se ab illis expedire; quod Antitrinitariorum est. Lunam ita esse ejusdem conditionis cum terra quam terimus, ut probabile sit etiam in illa versari bestias & homines; quod est Atheorum, Scripturæ autoritatem naso suspendentium adunco. Polygamiam in se nec turpem nec illicitam esse, & Matrimonia posse contrahi sine conditione perpetuæ cohabitationis, id est dissolubilia ex alterutrius arbitrio; quod

Tur-

Turcicum est & Judaicum: Testimonio sensuum nihil deferendum, & falli eos qui negant Deum ea posse quæ implicant contradictionem; quod est putum putum Pontificium, Transsubstantionem statuinandæ destinatum. Disciplina Ecclesiasticæ & clavium potestatem non ex Christi instituto convenire Ministris Evangelii, sed ex indultu Magistratus; quod est Erafricanum. Quæ pauca speciminis tantum gratiâ profero, quod constat quot corruptiones invexerit brevi tempore in Theologiam nostram Philosophia Cartesiana, in pluribus quod magis est, præter & contra mentem ipsius Cartesii, cujus hypotheseræ, apud credulam plebeculam in theoremata Dei verbo firmiora abierunt; quique nunquam ea scripturus fuisset ex quibus sui sequaces talia confectaria colligunt, si illos prævidisset ed processuros. Idem passim apud Protestantem & Reformatos, in Suecia, in Germania, in Heluetia, in Hungaria, exulat hæc nova Philosophia: Gelri Proceres eam statim proscripserant ex sua Provincia; nec capistrum quod illi injecerant Proceres Batavi temerè abrupisset, nisi malo omine nonnulli Theologi eam vindicassent in libertatem. Cum itaque Philosophia subordinetur aliis Facultatibus, nec propter seipsam discatur, nisi ab iis qui eam postea velint docere in Scholis, optandum foret ut Proceres & Præfetti Scholarum, eoque subijcerent Philosophos inspectioni & censuræ Theologorum, ut si quid Theologi judicarent Philosophos proposuisse Orthodoxiæ & Religioni contrarium, hi tenerentur illic id omne revocare & recantare, aut si obstinatius vellent tueri, ipso facto suis Professionibus exciderent. Id etiam foret consentaneum judicio Synodi Nationalis Sess. 163. §. 7. ubi statuit *Professoribus Philosophia & linguarum non esse permittendum vel in lectionibus vel in disputationibus tractare materias aut controversias Theologicas, nisi re communicatâ cum Theologis & veniâ ab illis impetratâ.*

Denique foret optandum ut quamdiu Professores Theologi manebunt dispersi per varias Provincias, quotannis possent tempore feriato, & suis tamen sumptibus, unâ ad biduum aut triduum convenire ad fraternitatis vinculum adstringendum, si quid frigusculi inter aliquot ex illis forte intercessisset amice diluendum, & pensa quoad fieri posset inter se distribuenda, respectu eorum quæ anno insequenti eorum quilibet contra communes adversarios, præter vel inter ea quæ sunt suæ ordinariæ vocationis, præstare honestè teneretur. Eâ ratione fuga otii inter eos esset quod fugâ vacui, per quam conjunctiores manerent, nec de se invicem impetendis possent cogitare.

Nec est quod quis mihi succenseat, ac si arctioribus vinculis velim constringere libertatem Professorum: Nec enim hæc vincula sunt conscientie aut cogitationum, sed ordinis & unitatis: Fateor

E

vulgò

vulgò hoc Proverbiùm obtinere, *Onghebonde beest*; Sed illi nutii sunt *ongebonden beesten*, qui illimitatam sibi exigunt licentiam dicendi & effutiendi quicquid in buccam venerit, aut febricitantes somniant, ac si Professores, doctrinæ Ecclesiasticæ Domini essent, non Ministri. Nec Professionis Theologicæ exercitio alios hîc limites pono, quam quos ei præfigendos censuit Synodus Nationalis in *Postæltis sess.* 163. nominatim §. 5. quo cavetur ne quisquam vocetur ad Professionem Theologicam, qui *unquam justam occasionem dederit suspicionis de impuritate in doctrina*, aut qui *antiquæ Reformata doctrina firmiter non adhareat*; & §. 6. quo tenentur ad subribendum formulis consensus, ut etiam hîc legibus Academicis cautum est; & præsertim §. 8. quo *Professoribus S. S. Theologia* interdicens statuitur, *novas proponere sententias repugnantes receptæ in Ecclesia doctrinæ, neque eis permittatur problematicè scrupulos contra receptam doctrinam temere movere*. Quam longius hodie processum sit, res ipsa loquitur.

Interea ingenuè fateor multitudinem Scholarum & Academicarum, etiam earum erectio ad jura Majestatis & Regaliorum pertineat, quæ singulæ Provinciæ sibi possunt tribuere, plus obesse quam prodesse Ecclesiæ Belgicæ. Nam inde sequi posset quamlibet Provinciam habere jus supremum statuendi de Religione quod sibi libuerit, cum videlicet posset Doctores Heterodoxos, pro lubitu Paucorum quibus res Academicæ curæ sunt, fouere & protegere; cujus mali etiamnum hodie exempla proferri possent: unde facile altare contra altare erigi queat. Etsi revera ad Ordines Generales in communi, ea quæ sunt Religionis & unitatis in illa conservandæ, non minus quam ea quæ sunt pacis & belli, de jure spectent & de facto spectare debeant; Unde etiam in Arctiori eorum Unione prima cura Religionis fuit. Deus pacis faxit ut ne dum supremæ potestates nimium in Belgio nostro multiplicantur, omni suâ supremâ potestate Belgium excidat. Ad hæc inter varias Academias earumque Professores, variæ solent subnasci emulationes & ex illis rixæ & dissidia, ac ex contradicendi studio opiniones contrariæ, quæ facilius prævenirentur & supprimerentur, si omnes uno tantum loco docerent, & ex unius Academiæ statutis vivere tenerentur. In tota Angliâ duæ tantum sunt Academiæ, inter quas etiam, licet sub uno Monarcha & regimine Ecclesiæ Hierarchico, contentiones nihilominus sunt perpetuæ, adeo ut una ex illis superfluere videatur. Major quoque foret eâ ratione concordia inter Pastores Ecclesiarum toto Belgio, ceu inter collactaneos & alumnos ejusdem maris Academiæ, ex qua eandem hypotyposum saniorum Sermonum domum detulissent: Et firmiores esse amicitias quas contraximus juvenes in Scholis, vulgò notum est.

Puant

Putant quidem Proceres Provinciarum singularum se suis consulere, quod domi & minori sumptu possint institui, quam si procul à culina materna studiorum gratiâ essent ablegandi. Sed certum est, & quotidie deprehenditur, minus plerumque in studiis proficere inquilinos, quam externos. *Studium in lecto, Studium in foco, Studium in fenestra, Studium in culina, nihil valent omnia*. Præterea ut *χαλεπὰ τὰ καλὰ*, difficilia quæ pulchra, multum deteritur de studiorum pretio, nimia studendi facilitate. Quin Provinciales ambitiosi, capri splendore literario, si quid præsertim possunt à Proceribus stipendioli adhamare pro suis liberis, neglectâ lege veterum quorundam populorum quæ jubebat filios paternam artem exercere, eos devotent studiis; ipsique pueri capti à teneris *παλαιστικῆ* studenticâ, hoc genus vitæ facile præferunt lætæ, alutæ, ferræ, & malleo; unde fit ut mechanicæ artes minus excolantur, & pauciores reperiantur qui se applicent Militiæ aut Navigationi, quarum tamen utramque sentimus nunc magis deinceps excoli debere quam antea: Et si forte sumptus Provinciales qui fiunt in usus Academicos appenderentur cum emolumento quod redit ex qualicumque concursu studiosorum, qui in tot Academiis nequit esse magnus, lanx facile maneret in æquilibrio. Et meo quidem judicio longè satius foret unicam tantum constitui Academiam Nationalem & communem toti Belgio, in qua continuò sex vel septem docerent Professores Theologi, quam tot habere Scholas Provinciales, in quibus informandæ sufficienter juventuti de rebus sacris, non sufficit Docentium numerus. Nam unus aut duo Professores, non sufficiunt exhaustiendæ tam augustæ, tam sacræ, tam latè patenti disciplinæ: *Pluribus intentus non valet ad singula sensus*. Possunt quidem illi aliquid de omni tradere suis auditoribus, sed nihil de toto. At si uni Verus Testamentum, alteri Novum committeretur explicandum; tertio Locorum Communium tractatio, quarto Controversiæ Pontificiæ assignarentur, quinto Controversiæ cum aliis Ecclesiæ adversariis; sexto Theologia Casuum; septimo denique Historia Ecclesiastica, & multum comparcerent Provinciæ singulæ suis sumptibus, & Leo qui septem hæc pila ostentaret, terribilis esset ipsis portis inferni, & foret illa Schola instar turris Davidis ædificatæ ad armaria, de qua millena scuta pendent & omnes umbones potentum. Pro cæteris Facultatibus sufficeret ordinarius numerus Professorum, qui obtinet in hodiernis Academiis. Sed facillimè conveniret inter plures Theologos, de uniformitate doctrinæ retinenda, ubi vel per unicum suffragium negativum, positis præcedentibus vinculis unionis, novum dogma deberet de ponte dejici, & nihil esset admitendum nisi quod singulorum calculo comprobaretur: Neque

E 2

fic

lic nequirent docti Scribæ ex bono thesauro cordis sui nova promere & vetera; sed nemini fas esset nos traducere ad aliud Evangelium, & per nova sua reperta, recepta veteraque Ecclesiæ dogmata, perimere & opprimere. Præterea & majori autoritate refrænaretur Licentia Philosophandi, sicubi exorbitaret, & Theologorum quilibet, si devia- ret ullo modo, facilius & minori cùm strepitu cogeretur in ordinem per totum Facultatis integræ Collegium, quam posset, rebus stantibus uti nunc sunt, autoritate Synodicâ, quam aliàs hîc adhibendam censemus: Ac prout tunc nullus admitteretur toto Belgio ad Ministerium qui ex hac Schola non prodisset, ita si quid suboriretur difficultatis circa doctrinam in ullis Ecclesiis, posset illicd componi ex Theologorum unanimi iudicio; nec amplius opus foret disputare de correspondentiâ mutua inter Synodos & Facultatem Theologicam, quæ sese prævenire studerent mutuo honore. Hoc tamèn nolim sumi in sequiorem sensum, ac si me tædeat meæ hîc stationis; cùm è contrario optarem si fas esset vel duas vicinas Academiâs Frisicam & hanc in unam compingi sub uno Præfecto communi utriusque Provinciæ, & in levamen utriusque, vel Groningam hanc nostram in præmium suæ fortitudinis contra hostem, fieri nunc unicam Belgii Academiâ, ut olim Leydæ id honoris fuit collatum, quod fortiter restitisset hosti. Sed id profero in testimonium mei honesti affectus erga Remp. & Ecclesiâ. Quicquid sit ita has propono rationes Unanimitatis & Pacis Theologicæ in Belgio restituendæ, ac porrd conservandæ, ut quamdiu surdis cecinero fabulam, nec extiterint Filii pacis super quos hæc mea pax quæ est Euangelica requiescat, omnibus Novatoribus cordatè obvertam frontem, citra respectum personarum ex mei muneris conscientia & officio, & faxo ut posteritati constet, me Orthodoxiæ vindicandæ ad extremum usque vitæ halitum fortiter institisse, nec ex dissidentia bonæ causæ, sed ex studio concordiæ in domo Dei reparandæ, pia, honesta & iusta pacis consilia proposuisse. Imò Domine Jesu veni. AMEN.

